

ITSEISARVOISIA RESURSSEJA?

Tuotantoeläinten kohtelun oikeutukset ja tuotantoeläinten ambivalentti asema eläinsuojelulain uudistuksessa

Weera Walden
Pro gradu -tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2019

TIIVISTELMÄ

ITSEISARVOISIA RESURSSEJA?

Tuotantoeläinten kohtelun oikeutukset ja tuotantoeläinten ambivalentti asema eläinsuojelulain uudistuksessa

Weera Walden

Sosiologia

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Markku Lonkila

Syksy 2019

Sivumäärä: 58

Sosiologian piirissä eläimiä ei juuri pysähdytty pohtimaan ennen 1900-luvun loppua, jolloin sosiologinen eläintutkimus alkoi kasvaa. Yksi sosiologisen eläintutkimuksen keskeisimpiä tutkimuskohteita on ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi, jolla viitataan siihen, että eläimet ovat samanaikaisesti sekä hellyyden (esimerkiksi monet lemmikkieläimet) että hyväksikäytön (esimerkiksi monet tuotantoeläimet) kohteina.

Tässä tutkimuksessa tutkin tuotantoeläinten kohtelua koskevaa argumentaatiota eläinsuojelulain uudistuksessa. Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, miten tuotantoeläinten kohtelua oikeutetaan eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen annetuissa lausunnoissa. Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella sitä, miten ihmiset oikeuttavat moraalisesti tuotantoeläinten kohtelua. Tutkimus osallistuu keskusteluun ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssista tarkastelemalla ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssia moraalisosioologian näkökulmasta.

Tutkimuksen teoriapohjana toimii Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n oikeuttamisteoria, joka on luotu väkivallattomien kiistojen ja päätöksenteon tutkimiseen. Oikeuttamisteorian mukaan kiistatilanteissa ihmiset vetoavat usein yhteen tai useampaan oikeuttamisen maailmaan perustellessaan argumenttejaan. Tutkimusmenetelmänä tutkimuksessa toimii julkisen oikeuttamisen analyysi (JOA) – julkisten kiistojen tutkimiseen tarkoitettu analyysimenetelmä, jonka Eeva Luhtakallio ja Tuomas Ylä-Anttila ovat kehittäneet oikeuttamisteorian pohjalta. Tutkimuksessa hyödynnetään myös oikeuttamisverkostoanalyysiä, jonka Luhtakallio ja Ylä-Anttila ovat kehittäneet JOA:n pohjalta yhdessä Markku Lonkilan kanssa.

Tutkimuksen aineisto koostuu 108 kappaleesta eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen annetusta lausunnotta. Aineisto ei sisällä kaikkia lakiesityksen luonnokseen annettuja lausuntoja, sillä osa lausunnoista (esimerkiksi lausunnot, joissa ei käsitellä tuotantoeläimiä) on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle.

Aineistossa vedotaan useimmin ekologian maailmaan, toiseksi useimmin teollisuuden maailmaan, kolmanneksi useimmin kansalaisuuden maailmaan ja neljänneksi useimmin markkinoiden maailmaan. Maineeseen, kodin ja inspiraation maailmoihin aineistossa vedotaan vain harvoin.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että ihmis-eläinsuhteille tyypillinen ambivalenssi näkyy myös tämän tutkimuksen aineistossa. Aineistossa ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi näkyy ennen kaikkea markkinoiden ja ekologian maailmojen kilpailuna: tuotantoeläimiä pidetään samanaikaisesti sekä taloudellisina resursseina että itseisarvoisina yksilöinä. Ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssin lisäksi toinen johtopäätös on ekologian maailman korostuminen: aineistossa vedotaan ehdottomasti useimmin ekologian maailmaan.

Avainsanat: ambivalenssi, eläinsuojelulain uudistus, ihmis-eläinsuhteet, julkisen oikeuttamisen analyysi, oikeuttaminen, sosiologinen eläintutkimus, tuotantoeläin

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 ELÄIMET NÄKYMÄTTÖMISTÄ NÄKYVIKSI	8
2.1 Sosiologinen eläintutkimus.....	8
2.2 Aikaisempi tutkimus.....	10
2.2.1 Kansainvälinen tutkimus	11
2.2.2 Suomalainen tutkimus	14
3 IHMIS-ELÄINSUHTEIDEN MUUTOKSIA	19
3.1 Modernisoituminen.....	19
3.2 Postmodernisoituminen	20
3.3 Ambivalenssi	22
4 OIKEUTTAMISTEORIA	26
4.1 Oikeuttamisen maailmat	26
4.2 Maailmojen välisiä suhteita	30
5 AINEISTO JA MENETELMÄ	33
5.1 Aineisto.....	33
5.2 Julkisen oikeuttamisen analyysi	36
5.2.2 Oikeuttamisverkostot.....	38
6 AINEISTON ANALYYSI	40
6.1 Oikeuttamisen maailmat aineistossa.....	40
6.2 Kritiikit aineistossa	43
6.3 Syy-seuraussuhteet aineistossa	46
7 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA: AMBIVALENSSI	49
LÄHTEET	52

1 JOHDANTO

“Our social enterprise is not composed of humans alone. Creatures of all variety are inextricably involved in many of our behavioral activities and play important interactive roles in society.” (Bryant 1979, 417.)

Yhteiskunnat perustuvat pääasiassa ihmisten ja heidän yhteisöjensä vuorovaikutukseen. Suuri osa tuntoisista olennoista, joiden kanssa ihmiset ovat tekemisissä ja joista he ovat riippuvaisia, on kuitenkin eläimiä. Eläimet ovat kaikkialla ihmisten ympärillä – esimerkiksi luonnossa, eläinperäisissä tuotteissa, eläintarhoissa, kodeissa, eläinharrastuksissa, kirjoissa ja televisio-ohjelmissa. (Aaltola & Keto 2015, 8–9.) Ihmiset käyttävät eläimiä monenlaisiin tarkoituksiin ja suhtautuvat eläimiin monin eri tavoin. Yhteistä erilaisille käyttötarkoituksille ja suhtautumistavoille on se, että yleensä eläimet valjastetaan palvelemaan ihmisiä. Tästä huolimatta ihmiset pysähtyvät melko harvoin pohtimaan ihmis-eläinsuhteiden oikeudenmukaisuutta (Aaltola 2013, 23). Silloinkin, kun eläimistä puhutaan yhteiskunnallisessa keskustelussa, niistä puhutaan yleensä kohteina, eikä omat kokemusmaailmansa, näkökulmansa ja intressinsä omaavina toimijoina (Aaltola & Keto 2015, 12).

Länsimaisessa kulttuurissa istuu tiukasti käsitys, jonka mukaan ihmiset ovat kategorisesti erilaisia kuin eläimet ja hierarkkisesti eläinten yläpuolella. Tällainen käsitys on vallitseva huolimatta siitä, että varsinkin 1900-luvun lopulta lähtien eläinoikeusliikkeet ovat kritisoineet voimakkaasti ihmiskeskeistä maailmankuvaa. Ihmiskeskeisyyttä perustellaan erityisesti kahdella argumentilla. Ensinnäkin ihmisyyys itsessään nähdään moraalisen arvon mittana. Tällöin ihmisen ylemmyyttä pidetään itsestäänselvyytenä, jota ei tarvitse edes perustella sen enempää. Tällainen ajattelu voi johtaa erilaisiin syrjiviin käytäntöihin, joista esimerkkinä voidaan pitää sitä, miten vielä 1800-luvulla monet länsimaalaiset pitivät itsestäänselvyytenä valkoisten miesten ylemmyyttä muihin ihmisiin nähden. Toiseksi ihmiskeskeisyyden nähdään perustuvan ihmisen kognitiivisiin kykyihin, kuten kieleen. Tällainen ajattelu asettaa eläinten lisäksi myös osan ihmisistä, kuten vaikeasti kehitysvammaiset ja pienet lapset, turvattomaan asemaan. (Aaltola 2013, 9, 16–17, 19.)

Ihmiskeskeisyyteen liittyy ajatus, jonka mukaan ihmiset ovat oikeutettuja käyttämään eläimiä haluamallaan tavalla, koska he ovat jollain tavalla täydellisempiä kuin eläimet. Ihmiset usein myös luokittelevat eläimiä erilaisiin kategorioihin sen mukaan, miten

hyödyllisiä tai haitallisia ne ovat ihmisille. Esimerkkejä tällaisista kategorioista ovat tuotantoeläimet, lemmikkieläimet, koe-eläimet ja haittaeläimet. On kuitenkin syytä huomioida, että eläinten luokittelut ja ihmisten käsitykset eläimistä eivät ole muuttumattomia. Charles Darwin mullisti 1800-luvulla käsityksen lajien synnystä ja kyseenalaisti samalla ajatuksen, jonka mukaan ihmiset ovat jollain perustavanlaatuisella tavalla erilaisia kuin eläimet. (Aaltola 2013, 11, 14–15.)

Viime vuosikymmeninä ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi on voimistunut, ja eläinkysymysten voidaan sanoa politisoituneen. Yhtenä merkinä eläinkysymysten politisoitumisesta voidaan pitää sitä, että Peter Singerin teos *Animal Liberation* (1975) saavutti ilmestyttyään suuren suosion. (Franklin 1999.) Ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssilla viitataan yleensä siihen, että eläimet ovat sekä hellyyden (esimerkiksi monet lemmikkieläimet) että hyväksikäytön (esimerkiksi monet tuotantoeläimet) kohteina (esim. Tuomivaara 2003). Viime vuosikymmeninä etenkin tuotantoeläinten intensiivinen kasvatus on noussut kritiikin kohteeksi (Kupsala 2007, 23). Eläinkysymysten politisoitumisen taustalla on esimerkiksi ruokaskandaalien¹ lisääntyminen, eläinoikeusliikkeiden aktivoituminen (Kupsala & Tuomivaara 2004, 311), kaupungistuminen ja eläintuotannon voimaperäistyminen (Kupsala ym. 2011, 20).

Samaan aikaan, kun eläimet ovat alkaneet nousta aiempaa enemmän yhteiskunnallisen keskustelun aiheiksi, eläinten käyttö on lisääntynyt ja tehostunut. On paradoksaalista, että samaan aikaan, kun eläimistä ja niiden moraaliseen arvosta on alettu keskustella enemmän, eläinten käyttömäärät ovat lisääntyneet ja niiden käyttötavat ovat epäinhimillistyneet. (Aaltola 2004, 13–14.)

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin tuotantoeläinten kohtelua koskevaa argumentaatiota eläinsuojelulain uudistuksessa. Sille, että olen valinnut juuri kyseisen tutkimuskohteen, on useita syitä, joista tärkeimmät esittelen seuraavaksi. Ensinnäkin, kyseisen tutkimuskohteen kautta on mahdollista tarkastella ihmis-eläinsuhteita ja eläinten ambivalenttia asemaa, jotka ovat kiinnostaneet minua pitkään. Jo lapsena ihmettelin sitä, että osaa eläimistä pidetään perheenjäsenenä ja osaa ruokana. Toiseksi, sosiologista eläintutkimusta on vielä suhteellisen vähän. Sosiologinen eläintutkimus on nuori ala, sillä eläimet ovat alkaneet herättää sosiologian piirissä laajempaa kiinnostusta vasta viime vuosikymmeninä (Hobson-

¹ Ruokaskandaaleilla tarkoitetaan 1990-luvulla nousseita kohuja, jotka koskivat tuotantoeläimiin liittyviä tautiepidemioita ja eläinperäisen ruuan terveyshaittoja.

West 2007, 24). Kolmanneksi, tutkimuskohde on ajankohtainen, sillä eläinsuojelulakia uudistetaan paraikaa. Myös ilmastonmuutos on lisännyt tutkimuskohteen ajankohtaisuutta, sillä eläintuotanto nousee usein esiin ilmastonmuutokseen liittyvissä keskusteluissa.

Perehtymällä eläinsuojelulain uudistukseen – tarkemmin sanottuna eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen ja siihen annettuihin lausuntoihin – tarkastelen sitä, mitä lain taustalla on ja miten tuotantoeläimiin liittyviä argumentteja perustellaan. Tutkimuskysymykseni on: miten tuotantoeläinten kohtelua oikeutetaan eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen annetuissa lausunnoissa? Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella sitä, miten ihmiset oikeuttavat moraalisesti tuotantoeläinten kohtelua. Tutkimus osallistuu ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssia koskevaan keskusteluun tarkastelemalla ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssia moraalisosioologian näkökulmasta.

Tutkimukseni koskee Suomen eläinsuojelulain uudistusta, joten puhuessani tutkimuksessani eläinsuojelulain uudistuksesta, puhun nimenomaan Suomen eläinsuojelulain uudistuksesta. Tutkimuksessani esittelemäni ihmis-eläinsuhteita koskevat huomiot, analyysit ja teoriat sen sijaan koskevat modernia länttä, ellen muuta mainitse. Vaikka keskityn tutkimuksessani modernin lännen – ja erityisesti Suomen – ihmis-eläinsuhteisiin, olen kuitenkin tietoinen ihmis-eläinsuhteiden globaalista moninaisuudesta. Olen tietoinen myös siitä, että ihmis-eläinsuhteissa on eroja myös modernin lännen sisällä: esimerkiksi Suomen ihmis-eläinsuhteet saattavat poiketa jonkin muun länsimaan ihmis-eläinsuhteista.

Vuoden 2016 Eurobarometrin *Attitudes of Europeans Towards Animal Welfare* mukaan jopa 82 prosenttia Euroopan unionin kansalaisista haluaa tuotantoeläimille nykyistä parempaa hyvinvointia. Huoli tuotantoeläimistä on kasvanut Euroopan unionin kansalaisten – etenkin suomalaisten – keskuudessa. Vuoden 2016 Eurobarometrin mukaan jopa 99 prosenttia suomalaisista pitää tuotantoeläinten hyvinvointia tärkeänä. (Kivelä 2017b, 23.)

Keskityn tutkimuksessani tuotantoeläimiin, vaikka lakiuudistus koskee monia muitakin eläimiä. Yleensä tuotantoeläimellä tarkoitetaan eläintä, jota kasvatetaan tai pidetään elintarvikkeiden, nahan, villan, höyhenten tai turkisten tuotantoa tai muuta maataloustuotantoa varten (Laki eläinsuojelulain muuttamisesta 203/2017, 5 a §). Keskityn tutkimuksessani elintarvikkeiden tuotantoa varten kasvatettaviin ja pidettäviin eläimiin,

joten viittaa tutkimuksessani tuotantoeläin-termillä pääasiassa kyseisiin eläimiin. Se, että keskityn elintarvikkeiden tuotantoa varten kasvatettaviin ja pidettäviin eläimiin, ei johdu siitä, että muita eläimiä koskevalle tutkimukselle ei olisi tarvetta, vaan siitä, että tutkimuksestani olisi saattanut tulla turhan laaja, jos olisin keskittynyt tutkimuksessani kaikkiin eläimiin, joita lakiuudistus koskee. Keskityn juuri tuotantoeläimiin myös siksi, että tuotantoeläinten ambivalentti asema on kiinnostanut minua pitkään.

Ihmiset luokittelevat eläimiä monin tavoin, ja luokitteluista keskeisin on ihmisten ja eläinten välinen eronteko. Ihmis-eläinsuhteiden ristiriitaisuudesta kertoo kuitenkin se, että eläimen käsitteellä tarkoitetaan sekä kaikkia muita eläimiä kuin ihmisiä että kaikkia eläimiä – myös ihmisiä. Ihminen siis luokitellaan sekä eläimeksi että joksikin olennaisesti eläimestä poikkeavaksi. (Tuomivaara 2016, 129.)

Vaikka tutkimukseni perustuu näkemykselle, jonka mukaan ihminen on eläin, luettavuuden vuoksi käytän tutkimuksessani ihmisen käsitettä puhuessani eläimestä, jonka tieteellinen nimi on *Homo sapiens* ja eläimen käsitettä puhuessani muista eläimistä.

Englanninkielisessä yhteiskuntatieteellisessä eläintutkimuksessa eläimiin viitataan usein käsitteillä *nonhuman animals* ja *other animals*, mutta suomenkielisessä tutkimuksessa vastaavien käsitteiden käyttäminen on harvinaista.

Eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen yli kaksisataasivuisen luonnoksen yksityiskohtainen esitleminen ei ole tämän tutkimuksen kannalta olennaista. Luonnoksen pääkohtien – etenkin sellaisten, jotka koskevat tuotantoeläimiä – lyhyt esitleminen lienee kuitenkin paikallaan. Seuraavaksi kerron eläinsuojelulain uudistuksesta yleisesti ja annan esimerkkejä asioista, joita lakiuudistuksen myötä on tarkoitus muuttaa.

Eläinsuojelulain uudistus on yksi maa- ja metsätalousministeriön lähivuosien suurimmista lakiuudistuksista (Kivelä 2017a, 16–17). Eläinsuojelulaki on suuri kokonaisuus, joka on monen yhteiskunnallisen kysymyksen leikkauspiste. Esimerkiksi eläinten oikeudet, maatalous, ruoka, ilmastopolitiikka ja vientipolitiikka ovat asioita, joihin eläinsuojelulaki vaikuttaa. Eläintuotantoon eläinsuojelulaki vaikuttaa enemmän kuin mikään muu laki. (Kivelä, Lahtinen & Uotila 2017a, 7; 2017b, 171.)

Eläinsuojelulaki on uudistettu viimeksi vuonna 1996. Tämän jälkeen eläimiin liittyvä tutkimustieto on lisääntynyt, ja ihmisten asenteet eläimiä kohtaan ovat muuttuneet. (Kivelä

2017a, 14.) Lakiuudistuksen tarkoituksena on modernisoida vuodelta 1996 oleva eläinsuojelulaki vastaamaan vaatimuksia, joita eläintenpidolle ja lainsäädännölle nykypäivänä asetetaan (Maa- ja metsätalousministeriö). Lakiuudistuksen on tarkoitus myös varmistaa Euroopan unionin lainsäädännön täytäntöönpano kansallisessa lainsäädännössä (HE 154/2018).

Lakiuudistuksen myötä lain painopiste halutaan siirtää eläinten suojelemisesta eläinten hyvinvoinnin edistämiseen. Eläinten suojeleminen ei siis riitä – on myös edistettävä eläinten hyvinvointia ja lisättävä ihmisten vastuuta eläinten hyvinvoinnista. (Kivelä 2017a, 13.) Eläinten hyvinvoinnin painottaminen näkyy jo lain nimessä, sillä siinä missä nykyinen laki on nimeltään eläinsuojelulaki, uuden lain nimi tulee olemaan laki eläinten hyvinvoinnista. Laki eläinten hyvinvoinnista tulee siis korvaamaan vuodelta 1996 olevan eläinsuojelulain. (HE 154/2018.) Eläinten hyvinvoinnin edistäminen ja ihmisten vastuun lisääminen pohjaavat Euroopan unionin lainsäädäntöön, sillä Lissabonin sopimuksessa, eli Euroopan unionin vuoden 2009 perussopimuksessa, eläimet tunnustetaan tunteviksi olennoiksi ja jäsenmaita velvoitetaan ottamaan eläinten hyvinvointi huomioon. (Kivelä 2017a, 13.)

Laissa eläinten hyvinvoinnista eläinten hoitoa, kohtelua ja pitopaikkaa koskevia säännöksiä täydennettäisiin ja tarkennettaisiin niin, että eläinten hyvä kohtelu ja kokonaisvaltainen hyvinvointi otettaisiin entistä paremmin huomioon. Uuteen lakiin tulisi esimerkiksi vaatimus siitä, että ihmisten hoidossa olevien eläinten pitäisi voida toteuttaa eräitä niiden olennaisia käyttäytymistarpeita – esimerkiksi lepoon, liikkumiseen, ravinnon etsimiseen, kehon huoltamiseen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyviä tarpeita. Uuden lain myötä myös lisättäisiin ja täsmennettäisiin valvontaviranomaisen keinoja puuttua eläinten hyvinvointiin liittyviin epäkohtiin. (HE 154/2018.)

Uudessa laissa kiellettäisiin tietyin poikkeuksin eläinten jatkuva paikalleen kytkettynä pitäminen niiden pysyvissä pitopaikoissa. Uuden lain mukaan eläinten liikkumista ei saisi jatkuvasti rajoittaa niin, ettei eläinten olisi mahdollista kääntyä ympäri. Lehmien ja hevosten jatkuva kytkettynä pitäminen kiellettäisiin viiden vuoden siirtymäajalla. Tämä ei kuitenkaan koskisi maidontuotantoa varten pidettäviä lemiä, sillä niiden jatkuvaa kytkettynä pitämistä ei kiellettäisi. 15 vuoden siirtymäajalla kiellettäisiin emakoiden ja ensikoiden pitkäaikainen pitäminen tiineytyshäkeissä. Taloudellisista ja tuotannollisista

syistä emakoiden ja ensikoiden pitämistä porsitushäkeissä ei kuitenkaan kiellettäisi. (HE 154/2018.)

Uuden lain mukaan eläimille tehtävien kipua aiheuttavien toimenpiteiden yhteydessä tulisi käyttää kivunlievitystä. Tästä voitaisiin poiketa hätätilanteissa ja silloin, kun toimenpide aiheuttaa vain hetkellistä tai lievää kipua. Uuden lain mukaan nisäkkäillä ja linnuilla pitäisi olla niiden pysyvissä pitopaikoissa vettä jatkuvasti saatavilla. Tästä voitaisiin poiketa silloin, kun veden jatkuvan saatavilla pitämisen järjestäminen on kohtuuttoman vaikeaa sääolosuhteista tai eläinten pitomuodosta johtuen. Eläinten jalostuksen sääntelyä selkeytettäisiin ja tarkennettaisiin, jotta jalostuksen seurauksena syntyvät eläimet olisivat terveitä ja toimintakykyisiä. Eläinten teurastuksen sääntelyä muutettaisiin niin, että eläin pitäisi tainnuttaa aina ennen verenlaskua. (HE 154/2018.)

Seuraavaksi kerron tutkielmani rakenteesta. Luvussa 2 käsittelen sosiologista eläintutkimusta ja esittelen kansainvälisiä ja suomalaisia tutkimuksia, joita sosiologisen eläintutkimuksen piirissä on aikaisemmin tehty. Luvussa 3 luon katsauksen ihmis-eläinsuhteiden lähihistoriaan tarkastelemalla muutoksia, joita ihmis-eläinsuhteissa on tapahtunut 1900-luvun alusta tähän päivään ulottuvan ajanjakson aikana. Luvussa 4 käsittelen Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n oikeuttamisteoriaa, joka toimii tutkimukseni teoriapohjana. Esittelen ensin oikeuttamisen maailmat, minkä jälkeen siirryn tarkastelemaan oikeuttamisen maailmojen välisiä suhteita. Luvussa 5 esittelen aineistoni ja menetelmäni. Aineistoni koostuu eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen annetuista lausunnoista, ja menetelmäni on Eeva Luhtakallion ja Tuomas Ylä-Anttilan kehittämä julkisen oikeuttamisen analyysi. Luku 6 on tutkimukseni analyysiosio, jossa esittelen, miten oikeuttamisen maailmoihin vedotaan aineistossani ja millaisia maailmojen välisiä suhteita aineistostani löytyy. Luvussa 7 teen johtopäätöksiä tutkimukseni pohjalta ja pohdin syitä tutkimuksessani tekemilleni havainnoille. Lisäksi esittelen mahdollisia jatkotutkimuskohteita.

2 ELÄIMET NÄKYMÄTTÖMISTÄ NÄKYVIKSI

”To read most sociological texts, one might never know that society is populated by non-human as well as human animals.” (Tovey 2003, 197.)

Tässä luvussa tarkastelen sitä, miten eläimiä on käsitelty sosiologisessa tutkimuksessa. Käsitellen ensin eläinten sosiologista näkymättömyyttä ja sosiologista eläintutkimusta yleisesti. Tämän jälkeen siirryn esittelemään aikaisempia tutkimuksia, joita sosiologisen eläintutkimuksen piirissä on tehty.

Sosiologian piirissä eläimet eivät ole herättäneet juurikaan kiinnostusta kuin vasta viime vuosikymmeninä. Pru Hobson-West esittää, että eläimet on jätetty sosiologian piirissä huomiotta esimerkiksi siksi, että sosiologit ovat keskittyneet ihmisten välisten suhteiden ja ihmisiin liittyvien sosiaalisten konstruktoiden, kuten sukupuolen, etnisyyden ja luokan, tutkimiseen. Eläinten jättäminen sosiologisen huomion ulkopuolelle voidaan nähdä myös osana laajempaa, varsinkin länsimaissa vallitsevaa, taipumusta ajatella, että sosiaalinen maailma koskee vain ihmisiä. (Hobson-West 2007, 24.)

Salla Tuomivaaran mukaan yhteiskuntien muutokset ja tieteenalojen työnjako ovat vaikuttaneet siihen, että eläimet ovat jääneet paitsioon sosiologisessa tutkimuksessa. Kaupungistuvien ja teollistuvien yhteiskuntien myötä kehittynyt sosiologian tieteenala ei juuri huomionnut eläimiä, sillä sosiologian piirissä ajateltiin ainakin jossain määrin, että eläimet kuuluvat historiaan – primitiivisempien ja maatalousvaltaisempien yhteiskuntien aikaan. Lisäksi ajateltiin, että eläinten tutkiminen on lähinnä luonnontieteiden tehtävä. (Tuomivaara 2016, 116–117.)

2.1 Sosiologinen eläintutkimus

Yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus on kasvanut voimakkaasti 1990-luvulta lähtien (Kupsala & Tuomivaara 2004, 310). Kasvun taustalla on 1900-luvun lopussa tapahtuneita muutoksia: esimerkiksi eläinoikeusliikkeiden aktivoituminen, ruokaskandaalien lisääntyminen ja eläinten yhteiskunnallisen ja sosiaalisen merkityksen muuttuminen (Kupsala & Tuomivaara 2004, 311; Tuomivaara 2016, 116). Näiden muutosten myötä alettiin havahtua siihen, että eläimiä koskevan luonnontieteellisen tiedon lisäksi tarvitaan

myös yhteiskuntatieteellistä eläintutkimusta (Tuomivaara 2016, 116). Suomalaisessa kulttuuri- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa eläimet alkoivat muotoutua omaksi erityiseksi tutkimuskohteekseen 2000-luvulla. Yhteiskuntatieteellisen ja kulttuurisen eläintutkimuksen seura (YKES ry) perustettiin Suomessa vuonna 2009. (Kaarlenkaski & Ung-Lanki 2013, 8–9.)

Sosiologia on ollut vahvasti mukana yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen kehityksessä (Tuomivaara 2003). Clifton D. Bryantin artikkelia *The Zoological Connection: Animal-Related Human Behavior* (1979) pidetään alkusysäyksenä sosiologiselle eläintutkimukselle. Kyseisessä artikkelissa Bryant toteaa, että eläinten yhteiskunnalliset merkitykset on jätetty sosiologisessa tutkimuksessa lähes täysin huomiotta ja vaatii, että tämä muuttuu. Voidaan sanoa, että sosiologian piirissä on tartuttu Bryantin vaatimukseen, sillä sosiologinen eläintutkimus on lisääntynyt artikkelin julkaisemisen jälkeen. (Tuomivaara 2016, 117.)

Sosiologinen eläintutkimus² on sosiologian erityisala, jonka piirissä tutkitaan ihmis-eläinsuhteiden yhteiskunnallisia ehtoja sosiologian teoreettista ja metodologista välineistöä hyödyntämällä ja kehittämällä. Sosiologisen eläintutkimuksen keskeisimpiä tutkimuskohteita ovat ihmis-eläinsuhteiden muutokset ja ambivalenssi. (Kupsala & Tuomivaara 2004, 311.) Adrian Franklinin (1999) mukaan sosiologisen eläintutkimuksen keskiössä on paradoksi: ihmisten ajatellaan suhtautuvan eläimiin nykyään aiempaa myötätuntoisemmin, mutta tätä ajatusta on haastavaa sovittaa yhteen esimerkiksi tämän päivän lihantuotannon kanssa (mt., 9).

Tyypillinen lähestymistapa sosiologiselle eläintutkimukselle on sosiaalinen konstruktionismi (Tuomivaara 2016, 124–125). Sosiaalinen konstruktionismi käsittelee tietoa ja todellisuutta tarkastelemalla sitä, mikä käy tiedosta missäkin yhteiskunnassa. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu sosiaalisesti esimerkiksi tulkintojen, käsitteellistysten ja kielellisyyden kautta. (Berger & Luckmann 1994.) Sosiologisessa eläintutkimuksessa sosiaalinen konstruktionismi näkyy ennen kaikkea siinä, että ollaan kiinnostuneita siitä, miten ihmiset luovat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa eläimistä tietynlaisia käsityksiä (Tuomivaara 2016, 125).

² Sosiologista eläintutkimusta on kutsuttu myös ihmisten ja eläinten välisten suhteiden sosiologiaksi (esim. Tuomivaara 2003). Käsitettä eläinsosiologia ei sosiologisesta eläintutkimuksesta voida käyttää, koska kyseistä käsitettä on käytetty eläinten keskinäistä sosiaalista kanssakäymistä tutkivasta etologian osa-alueesta (Kupsala & Tuomivaara 2004, 311).

Ihmis-eläinsuhteiden muutosten ja ambivalenssin lisäksi myös eläinkäsitysten sosiaalinen rakentuminen on sosiologisen eläintutkimuksen keskeisimpiä tutkimuskohteita.

Sosiologisen eläintutkimuksen piirissä voidaan tutkia esimerkiksi sitä, miksi on olemassa tietynlaisia eläinkäsityksiä tai sitä, miten keskenään ristiriitaisiakin eläinkäsityksiä ylläpidetään. Ihmisyys ja eläimyys – ja myös niiden välinen eronteko – ovat sosiaalisia konstruktioita. Ihmis-eläinsuhteita ei kuitenkaan voida käsitellä ilman, että otetaan huomioon myös luonnontieteiden tuottama ihmisiä ja eläimiä koskeva tieto. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että yleiset kulttuuriset konstruktiot vaikuttavat myös luonnontieteiden tuottamaan tietoon. (Tuomivaara 2016, 124–125.)

Sosiologiselle eläintutkimukselle on vahva yhteiskunnallinen tilaus. Esimerkiksi eläinsuojelukysymysten institutionalisoituminen, eläinharrastusten lisääntyminen ja eläinten avustaja- ja terapiakäytön yleistyminen ovat lisänneet tarvetta sosiologiselle eläintutkimukselle. (Kupsala & Tuomivaara 2004, 318–319.) Myös ihmis-eläinsuhteiden politisoituminen on lisännyt sosiologisen eläintutkimuksen tarvetta, sillä eläinten merkityksestä ja asemasta käytävässä, usein vahvasti polarisoituneessa, keskustelussa tarvitaan yhteiskuntatieteellisiä näkemyksiä, jotka tarkastelevat eläimiä myös sosiaalisina, eivät vain biologisina, konstruktioina (Tuomivaara 2003).

Eläimiä koskeva tieto vaikuttaa eläinten kohteluun ja on siksi erittäin tärkeää. Sosiologinen eläintutkimus on kuitenkin tärkeää myös siksi, että sen tarjoama tieto koskee eläinten lisäksi myös ihmisiä: ihmis-eläinsuhteet ja se, miten ihmiset konstruoivat eläimiä, kertoo eläinten lisäksi paljon myös ihmisistä. (Flynn 2001, 83; Tuomivaara 2003; 2016, 125.)

2.2 Aikaisempi tutkimus

Vaikka sosiologisia eläintutkimuksia on edelleen suhteellisen vähän, varsinkin kansainvälisiä tutkimuksia on kuitenkin sen verran, että kaikkien aikaisempien tutkimusten esittelemine tässä tutkimuksessa ei ole mielekäästä eikä mahdollista. Seuraavaksi esittelen joitakin kansainvälisiä ja suomalaisia sosiologisia eläintutkimuksia. On syytä huomioida, että vaikka esittelen pääasiassa tuotantoeläimiä käsitteleviä tutkimuksia, kaikki sosiologiset eläintutkimukset eivät käsittele tuotantoeläimiä. Sosiologisen eläintutkimuksen piirissä on tutkittu melko paljon myös esimerkiksi lemmikkieläimiä (esim. Kaukio 2002; Blouin 2013; Charles 2016; Jaaranen 2018).

Aikaisemman tutkimuksen esittelemisen on tarkoitus avata sitä, millaista tutkimusta sosiologisen eläintutkimuksen piirissä on aikaisemmin tehty. Lisäksi aikaisemman tutkimuksen esittelemisen on tarkoitus auttaa hahmottamaan tämän pro gradu -tutkielman suhteutumista aikaisempaan tutkimukseen.

2.2.1 Kansainvälinen tutkimus

Rhoda Wilkie tutkii etnografisessa tutkimuksessaan karjantuottajien eläimiin liittyviä asenteita, käsityksiä, tunteita ja toimintatapoja. Tutkimus sijoittuu koilliseen Skotlantiin ja siinä käsitellään sekä kaupallista että harrastuksenomaista karjantuotantoa. Tutkimuksessa tarkastellaan ennen kaikkea sitä, miten ihmisten ja eläinten asemat tuotannollisissa prosesseissa vaikuttavat eläimiin liittyviin asenteisiin, käsityksiin, tunteisiin ja toimintatapoihin. (Wilkie 2005.)

Wilkien mukaan karjantuotannon luonne on paradoksaalinen ja karjantuottajilla on ristiriitaisia rooleja: he ovat taloudellisia tuottajia, mutta myös empaattisia huolehtijoita. Tutkimuksen mukaan ihmiset, jotka työskentelevät eläinten kasvattamisen parissa, kokevat eläimiä kohtaan enemmän emotionaalista kiintymystä ja vähemmän emotionaalista etäisyyttä kuin ihmiset, jotka valmistelevat eläimiä teurastettaviksi. Wilkien mukaan ihmisten liikkeessä kauemmas jokapäiväisistä eläimiin liittyvistä velvollisuuksista, kuten eläinten ruokkimisesta ja eläimistä huolehtimisesta, heidän on aiempaa helpompaa ottaa eläimiin emotionaalista etäisyyttä ja nähdä eläimet puhtaasti hyödykkeinä. (Wilkie 2005.)

Wilkien mukaan emotionaalinen etäisyys ja eläinten näkeminen puhtaasti hyödykkeinä ovat enemmän läsnä suuremmilla kaupallisilla tiloilla kuin pienemmillä harrastuksenomaisilla tiloilla. Emotionaalinen kiintymys taas on enemmän läsnä harrastuksenomaisilla tiloilla kuin kaupallisilla tiloilla. Tutkimuksen mukaan eläin voi kuitenkin tulla yksilöllisesti huomatuksi ja työntekijälle merkitykselliseksi sekä harrastuksenomaisessa että kaupallisessa tuotannossa. Varsinkin silloin, jos eläin erottuu jollain tavalla rutiininomaisesta tuotantoprosessista, siitä voi tulla enemmän kuin ”vain eläin”. Wilkie toteaa, että karja on epätyypillinen ja arvaamaton taloudellinen hyödyke, jonka status hyödykkeenä ei ole muuttumaton. (Wilkie 2005.)

Holli A. Kendall ym. tutkivat Ohioon sijoittuvassa tutkimuksessaan eläimiin liittyviä asenteita ja näiden asenteiden taustalla olevia tekijöitä. Tutkimuksen mukaan lapsuuden asuinpaikka vaikuttaa eläimiin liittyviin asenteisiin: ihmiset, jotka viettivät lapsuutensa kaupungissa, ovat enemmän huolissaan eläinten hyvinvoinnista kuin ihmiset, jotka viettivät lapsuutensa maaseudulla. Kyse on nimenomaan lapsuuden asuinpaikasta, sillä tutkimus ei osoita yhteyttä nykyisen asuinpaikan ja eläimiin liittyvien asenteiden välillä. (Kendall ym. 2006.)

Tutkimuksen mukaan lapsuuden asuinpaikan lisäksi myös sosioekonominen asema vaikuttaa eläimiin liittyviin asenteisiin: esimerkiksi naiset, taloudellisissa vaikeuksissa olevat ja vähemmän koulutautuneet ovat eläinten hyvinvoinnista enemmän huolissaan kuin miehet, taloudellisesti menestyneet ja enemmän koulutautuneet. Kendall ym. arvelevat, että koska alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevat ihmiset ovat eläinten tavoin alisteisessa asemassa yhteiskunnassa, he saattavat pystyä samaistumaan eläimiin paremmin kuin ylemmässä sosioekonomisessa asemassa olevat ihmiset. (Kendall ym. 2006.)

Bettina Bock ja Marjolein van Huik kokoavat yhteen kuusi eri puolilla Eurooppaa – tarkemmin sanottuna Ranskassa, Italiassa, Iso-Britanniassa, Ruotsissa, Norjassa ja Hollannissa – tehtyä tutkimusta, joissa tarkastellaan sikatuottajien toimintatapoja ja eläinten hyvinvointiin liittyviä asenteita. Bock ja Huik siis yhdistävät kuuden kansallisen tutkimuksen tulokset. Näiden kuuden tutkimuksen yhteydessä haastateltiin yhteensä 360 sikatuottajaa. (Bock & Huik 2007.)

Bockin ja Huikin mukaan tuottajien valmiudet toteuttaa tiukempia eläinten hyvinvointiin liittyviä käytäntöjä ja heidän näkemyksensä eläinystävällisestä tuotannosta vaihtelevat sen mukaan, miten he määrittelevät eläinten hyvinvoinnin, miten tärkeänä he pitävät eläinten hyvinvointia ja millaisia tuotantomenetelmiä heillä on käytössään. Bock ja Huik erottavat kaksi erilaista tuottajien ryhmää. Ensimmäisen ryhmän muodostavat tuottajat, joiden mielestä eläinten hyvinvointi tarkoittaa terveyttä, tuottavuutta ja perustarpeiden täyttymistä. Toinen ryhmä taas muodostuu tuottajista, joiden mielestä eläinten hyvinvointi tarkoittaa vapautta, hyviä olosuhteita ja mahdollisuutta toteuttaa lajityypillistä käyttäytymistä. Bockin ja Huikin mukaan toiseen ryhmään kuuluvilla tuottajilla on yleensä käytössään eläinystävällisempiä tuotantomenetelmiä kuin ensimmäiseen ryhmään kuuluvilla tuottajilla. He myös suhtautuvat eläinten hyvinvointiin liittyviin

lainsäädännöllisiin tiukennuksiin myönteisemmin kuin ensimmäisen ryhmän tuottajat. (Bock & Huik 2007.)

Danielle R. Deemer ja Linda M. Lobao tarkastelevat Ohioon sijoittuvassa tutkimuksessaan ihmisten asenteita liittyen tuotantoeläinten hyvinvointiin. Tutkimuksessa keskitytään ennen kaikkea siihen, onko ihmisten uskonnollisuudella ja poliittisilla mielipiteillä yhteyttä siihen, miten he suhtautuvat tuotantoeläinten hyvinvointiin. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan sitä, ovatko tuotantoeläinten hyvinvoinnista huolissaan olevat ihmiset keskimääräistä vähemmän huolissaan ihmisten hyvinvoinnista. (Deemer & Lobao 2011.)

Deemerin ja Lobaon mukaan ihmiset, jotka käyvät säännöllisesti kirkossa, ovat vähemmän huolissaan tuotantoeläinten hyvinvoinnista kuin ihmiset, jotka eivät käy säännöllisesti kirkossa. Toisaalta ihmiset, jotka harjoittavat uskoa tai hengellisyyttään syvällisemmin, ovat tuotantoeläinten hyvinvoinnista keskimääräistä enemmän huolissaan. Deemer ja Lobao arvelevat, että tätä voidaan selittää Matthew Scullyn (2002) analyysillä, jonka mukaan syvällisempi uskonnollisuus – toisin kuin niin sanottu tapauskonnollisuus – saa ihmiset tuntemaan myötätuntoa eläimiä kohtaan. (Deemer & Lobao 2011.)

Deemerin ja Lobaon mukaan uskonnollisuuden lisäksi myös poliittiset mielipiteet ovat yhteydessä tuotantoeläinten hyvinvointiin liittyviin asenteisiin. Tutkimuksen mukaan poliittisten mielipiteiden ja tuotantoeläinten hyvinvointiin liittyvien asenteiden yhteys näkyy ennen kaikkea siinä, että ihmiset, jotka haluavat taloudellista ja sosiaalista tasa-arvoa, ovat keskimääräistä enemmän huolissaan tuotantoeläinten hyvinvoinnista. Tutkimus osoittaa myös, että ihmiset, jotka ovat huolissaan tuotantoeläinten hyvinvoinnista, eivät ole keskimääräistä vähemmän huolissaan ihmisten hyvinvoinnista – päinvastoin. (Deemer & Lobao 2011.)

Colter Ellis tutkii Länsi-Yhdysvaltoihin sijoittuvassa tutkimuksessaan karjantuottajien tuotantoeläimiin liittyviä asenteita ja tunteita. Tutkimuksen mukaan kahden erilaisen perspektiivin kanssa tasapainoileminen on tuottajien työssä olennaista. Karjantuottajat pitävät tuotantoeläimiä yksilölliset persoonallisuudet omaavina toimijoina ja tuntevat niitä kohtaan emotionaalista kiintymystä ja empatiaa. Samaan aikaan he kuitenkin kohtelevat tuotantoeläimiä taloudellisina hyödykkeinä. (Ellis 2014.)

Ellisin mukaan kolme tekijää mahdollistavat näiden kahden perspektiivin kanssa tasapainoilemisen ja ikään kuin antavat tuottajille luvan käyttää eläimiä tuotannossa. Nämä kolme tekijää ovat velvollisuus, herruus ja tuotannon kiertokulku. Velvollisuus tarkoittaa sekä sitä, että tuottajilla on velvollisuus pitää tuotantoeläimet terveinä ja turvassa että sitä, että tuotantoeläimillä on velvollisuus olla ihmisten hyödykkeitä. Herruus tarkoittaa uskonnollista näkemystä, jonka mukaan Jumala on antanut ihmisille luvan käyttää eläimiä haluamallaan tavalla. Tuotannon kiertokulku taas viittaa siihen, että tietyt tapahtumat – esimerkiksi eläinten syntyminen ja eläinten myyminen eteenpäin – tapahtuvat joka vuosi samaan aikaan. Tutkimuksen mukaan tuottajat pitävät tuotannon kiertokulkua todisteena tuotannon luonnollisuudesta. Ellisin mukaan tuottajien velvollisuuteen, herruuteen ja tuotannon kiertokulkuun liittyvät näkemykset mahdollistavat sen, että tuottajat eivät koe työtään paradoksaalisena. (Ellis 2014.)

2.2.2 Suomalainen tutkimus

Tuomivaara kartoittaa sosiologian pro gradu -tutkielmassaan sitä, miten sosiologian piirissä on käsitelty ihmis-eläinsuhteita ja eläinten yhteiskunnallista asemaa. Tutkielmassa paneudutaan sosiologisen eläintutkimuksen keskeisiin tutkimuskysymyksiin, metodeihin ja selitysmalleihin. Lisäksi tutkielmassa käsitellään haasteita, joita ihmis-eläinsuhteiden ja eläinten yhteiskunnallisen aseman huomioiminen sosiologialle asettavat. (Tuomivaara 2003.)

Tuomivaaran mukaan ihmis-eläinsuhteita on jo pitkään määrittänyt ambivalenssi, joka muodostui yhteiskuntien modernisoituessa. Ambivalenssilla Tuomivaara viittaa siihen, että eläimet ovat samanaikaisesti sekä hellyyden että hyväksikäytön kohteina. Ambivalenssi näkyy esimerkiksi siinä, että lemmikkieläimiä kohdellaan yleensä hyvin eri tavalla kuin tuotantoeläimiä. Tuomivaaran mukaan tämä ambivalenssi on alkanut osoittaa horjumisen merkkejä, kun ihmis-eläinsuhteet ovat politisoituneet yhteiskuntien postmodernisoituessa. Tuomivaaran mukaan sosiologisen eläintutkimuksen piirissä vallitsee yksimielisyys siitä, että ihmis-eläinsuhteet ovat jonkinlaisessa murroksessa. Yksimielisyys ei kuitenkaan ulotu koskemaan sitä, millainen murros on kyseessä. (Tuomivaara 2003.)

Tuomivaara jatkaa sosiologisen eläintutkimuksen parissa myös väitöskirjassaan, jossa hän tutkii sosiologisten elämänsuhteiden muotoutumista varhaisessa sosiologiassa – erityisesti Edvard Westermarckin ja Émile Durkheimin ajattelussa – ja etsii syitä eläinten

sosiologiselle näkymättömyydelle. Väitöskirjassa käsitellään myös ihmiskäsityksiä ja sitä, miksi ihmisten ja eläinten erottaminen toisistaan on koettu sosiologian piirissä niin tärkeäksi. (Tuomivaara 2018.)

Tuomivaaran mukaan varhaisessa sosiologiassa eläinten keskeisin käyttötarkoitus oli ihmisten, ihmisten sosiaalisen elämän ja sosiologian määrittelemine. Esimerkiksi Durkheimin teksteissä eläinten ulossulkeminen tapahtuu osana prosessia, jossa sosiologia määritellään tieteenksi, joka tutkii ihmisten yhteisöjä. Tuomivaaran mukaan varhaisesta sosiologiasta löytyy kuitenkin myös vähemmän ihmiskeskeisiä tapoja hahmottaa maailma. Esimerkiksi Westermarck korostaa teksteissään jatkumoa – myös ihmisten ja eläinten välillä. (Tuomivaara 2018.)

Saara Kupsala tarkastelee sosiologian pro gradu -tutkielmassaan Luomuliiton dokumenteissa (Luomulehden artikkeleissa ja Luomuliiton toimijoiden haastatteluissa) esiintyviä tuotantoeläinten hyvinvointiin liittyviä diskursseja. Kupsalan mukaan Luomuliiton dokumenteissa esiintyy kolme keskeistä diskurssia: ideologinen diskurssi, markkinaorientoitunut diskurssi ja hyvinvointibisnesdiskurssi. Ideologisessa diskurssissa eläinten hyvinvointia parantavia tuotantoehtoja ja luomutuotantoa puolustetaan moraalisiin argumentein. Markkinaorientoituneessa diskurssissa luomutuotantoa pidetään taloudellisena valintana ja tuotantoehtojen kiristyksiin suhtaudutaan yleensä kielteisesti. Hyvinvointibisnesdiskurssissa puolustetaan eläinten hyvinvointia parantavia tuotantoehtoja ja luomutuotantoa, mutta puolustaminen tehdään taloudellisin, ei moraalisiin, argumentein. Taloudellinen argumentaatio saa Luomuliiton dokumenteissa huomattavasti suuremman jalansijan kuin ideologinen argumentaatio. Kupsalan mukaan tämä liittyy luomualan laajentumiseen ja institutionalisoitumiseen: luomualan kasvaessa alalle tulee toimijoita, jotka eivät allekirjoita luomuliikkeen alkuperäistä ideologiaa. (Kupsala 2010.)

Kupsala ym. tutkivat laajan kyselyaineiston avulla suomalaisten käsityksiä liittyen tuotantoeläinten hyvinvointiin ja tuotantoeläinten asemaan vaikuttavaan kulutuskäyttäytymiseen. Suomessa vastaavanlaista tutkimusta on tehty niukasti, joten tutkimuksen tavoitteena on tuoda yhteiskunnallisen ja akateemisen keskustelun tueksi perustietoa suomalaisten tuotantoeläimiin liittyvistä käsityksistä. Tutkimuksen mukaan suomalaiset pitävät eläinten hyvinvoinnin tilaa hyvänä lammis-, nauta- ja porotuotannossa ja huomattavasti huonompana siipikarja- ja sikatuotannossa. Kuluttajien heikkoa luottamusta siipikarjan ja sikojen hyvinvointiin selittää esimerkiksi se, että kuluttajien

tuotantoeläinten hyvinvointiin liittyvät käsitykset ankkuroituvat ennen kaikkea eläinten yksilölliseen hoitoon ja luonnolliseen elämään, joita kuluttajat eivät liitä kovinkaan vahvasti siipikarja- ja sikatuotantoon. (Kupsala ym. 2011.)

Kupsalan ym. mukaan se, että kuluttajat arvostavat eläinten yksilöllistä hoitoa ja vapaata liikkumista, näkyy kulutuskäyttäytymisessä vain vähän. Kupsalan ym. mukaan vaikuttaa siltä, että vastuu eläinten hyvinvoinnista säilytetään kuluttajien sijaan pääasiassa tuottajille, elintarviketeollisuudelle, viranomaisille ja lainsäätäjille. Tutkimuksen mukaan suomalaisten eläinasenteiden sosiaalinen tausta vastaa kansainvälisissä tutkimuksissa havaittuja säännönmukaisuuksia: naiset, nuoret ikäluokat ja kaupungissa asuvat arvioivat tuotantoeläinten hyvinvoinnin heikommaksi kuin miehet, vanhemmat ikäluokat ja maaseudulla asuvat. (Kupsala ym. 2011.)

Kupsala ym. tutkivat laajan kyselyn avulla myös käsityksiä, joita suomalaisilla on viljeltyjen kalojen hyvinvoinnista ja kalojen mielen kyvyistä. Vaikka tuotantoeläinten hyvinvointiin liittyvä tutkimus on lisääntynyt, kalojen hyvinvointiin liittyvää empiiristä tutkimusta on edelleen hyvin rajallisesti. Kupsalan ym. mukaan suomalaiset eivät ole kaloista kovin huolissaan, vaan suhtautuvat niihin eri tavalla kuin moniin muihin eläimiin (esimerkiksi sikoihin ja siipikarjaan). Tutkimuksen mukaan suomalaiset liittävät esimerkiksi lohiin hyvin vähän mielen kykyjä, mikä saattaa olla yhteydessä siihen, ettei kalojen hyvinvoinnista olla kovin huolissaan. Tutkimuksen mukaan nuoret ikäluokat ja kaupungissa asuvat arvioivat kalojen hyvinvoinnin tilan huonommaksi kuin vanhemmat ikäluokat ja maaseudulla asuvat. Tutkimus ei osoita vahvaa yhteyttä sukupuolen ja kalojen hyvinvointiin liittyvien käsitysten välillä. (Kupsala ym. 2013.)

Tuomivaaran tavoin myös Kupsala jatkaa sosiologisen eläintutkimuksen parissa myös väitöskirjassaan. Väitöskirjassaan Kupsala tutkii laajan kyselyn avulla suomalaisten asenteita ja käsityksiä liittyen tuotantoeläinten hyvinvointiin ja mielen kykyihin. Lisäksi Kupsala tutkii ryhmäkeskustelujen avulla merkityksiä, joita suomalaiset liittävät lihaan ja eläinten käyttöön ruokana. (Kupsala 2019.)

Väitöskirjan mukaan naiset, nuoret ikäluokat ja kaupungissa asuvat ovat keskimäärin enemmän huolissaan tuotantoeläinten hyvinvoinnista kuin miehet, vanhemmat ikäluokat ja maaseudulla asuvat. Väitöskirja osoittaa yhteyden myös eläinten hyvinvointiin ja ihmisten väliseen tasa-arvoon liittyvien asenteiden välillä, sillä väitöskirjan mukaan huoli

tuotantoeläimistä on positiivisesti yhteydessä sosiaalisen tasa-arvon kannattamiseen. Väitöskirja osoittaa myös, että eläinten biologiset ja kulttuuriset luokittelut ovat yhteydessä ihmisten käsityksiin eläinten mielestä. Luokittelujen ja käsitysten yhteys näkyy esimerkiksi siinä, että lemmikkieläimillä (koirilla) ajatellaan olevan enemmän mielen kykyjä kuin tuotantoeläimillä (lehmillä ja sioilla). Lisäksi väitöskirja osoittaa, että ihmiset neuvottelevat lihan ja eläinten yhteyden eri tavoin: osa välttää yhdistämästä lihaa eläimiin, osa taas käyttää eläimiä muistuttavia ruokia osana ruokakäytäntöjään. (Kupsala 2019.)

Taru Anttonen tutkii sosiologian pro gradu -tutkielmassaan sitä, miten tuotantoeläimet, eläintuotanto ja eläinten hyvinvointi konstruoituvat kuluttajille, jotka pyrkivät eläineettiseen kuluttamiseen. Tutkimuksen aineistona on kaksi ryhmähaastattelua. Toinen haastatteluryhmä koostuu kasvissyöjistä ja toinen kuluttajista, jotka pyrkivät ostamaan luonnonmukaisesti tuotettuja tuotteita. Haastatteluryhmiä yhdistää se, että eläinten hyvinvointi ohjaa molempien ryhmien kulutusmotiveja. (Anttonen 2010.)

Anttonen mukaan haastateltavien käsitykset jakautuvat kahteen diskurssiin: eläinoikeusdiskurssiin ja luomudiskurssiin. Eläinoikeusdiskurssissa eläinten hyväksikäyttöä ei hyväksytä, kun taas luomudiskurssissa eläinten tappaminen hyväksytään, jos eläinten elinolosuhteet ovat olleet hyvät. Diskurssista riippumatta haastateltavat pitävät pientilamallin mukaista eläintuotantoa parempana kuin vallitsevaa tehotuotantomallia. (Anttonen 2010.)

Kaisa Karhu tarkastelee sosiologian pro gradu -tutkielmassaan suomalaisen ruokamainonnan muuttuvia merkityksiä, jatkumoa ja katkoksia lihan ja eläinkäsymysten politisoitumisen näkökulmasta. Tutkimusaineisto koostuu kuluttajalehtien mainoksista, ja tarkasteltavana ajanjaksona ovat vuodet 1970–2012. Tutkimuksen mukaan tavat, joilla suomalaisessa kontekstissa on mahdollista puhua lihansyönnistä ja tuotantoeläimistä, muuttuivat radikaalisti tarkasteltavan ajanjakson aikana. 1970-luvun mainoksissa lihansyönti yhdistetään hyvään elintasoon, ja eläintuotannon ja maatalouden tehostaminen esitetään positiivisessa valossa. 1990- ja 2000-lukujen mainoksissa taas painotetaan lihan välttämättömyyden sijaan terveyttä, keveyttä ja ympäristöystävällisyyttä. 1990- ja 2000-lukujen mainoksissa myös korostetaan eläinten hyvää kohtelua esimerkiksi esittämällä tuottajat ja kuluttajat välittävinä ja vastuullisina. (Karhu 2012.)

Vaikka mainokset muuttuivat tarkasteltavan ajanjakson aikana radikaalisti, lihan sukupuolittuneisuuden suhteen mainokset eivät muuttuneet. Lihaa on perinteisesti pidetty ennen kaikkea miesten ruokana, ja tutkimuksen mukaan lihan maskuliinisuus näyttää säilyneen ennallaan vuosikymmenestä toiseen. Johtopäätöksenä tutkimuksessa todetaan, että lihan ja eläinkäsymysten politisoituminen näkyy mainonnassa vahvasti. Lihansyönti ei ole enää itsestäänselvyys vaan asia, joka täytyy oikeuttaa. (Karhu 2012.)

Eläimet olivat siis sosiologian piirissä lähes näkymättömiä 1900-luvun lopulle asti (Hobson-West 2007, 24). 1900-luvun lopussa tapahtuneiden muutosten myötä yhteiskuntatieteellinen ja sosiologinen eläintutkimus kuitenkin kasvoivat voimakkaasti (Kupsala & Tuomivaara 2004, 310–311). 1990-luvulta lähtien sosiologisen eläintutkimuksen piirissä on tehty monenlaisia tutkimuksia niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Eläinasenteet ja ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi ovat toistuvia teemoja sekä suomalaisissa että kansainvälisissä tutkimuksissa. Vaikka sosiologinen eläintutkimus onkin kasvanut 1990-luvulta lähtien, tutkimusta tarvitaan lisää ja sosiologiselle eläintutkimukselle on vahva yhteiskunnallinen tilaus (Kupsala & Tuomivaara 2004, 318–319).

Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan muutoksia, joita ihmis-eläinsuhteissa on tapahtunut lähihistoriassa. Tarkastelu muodostaa yhteiskunnallisen kontekstin tämän tutkimuksen kohteena olevan tuotantoeläinten kohtelua koskevan keskustelun analyysille.

3 IHMIS-ELÄINSUHTEIDEN MUUTOKSIA

“It is – – clear that at the end of the twentieth century animals are thought about, used and related to in a very different manner from the beginning of the century.” (Franklin 1999, 10.)

Tässä luvussa tarkastelen muutoksia, joita ihmis-eläinsuhteissa on tapahtunut lähihistoriassa – tarkemmin sanottuna 1900-luvun alusta tähän päivään ulottuvan ajanjakson aikana. Keskityn ennen kaikkea siihen, miten ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi näkyy lähihistoriassa. Lähihistoriassa tapahtuneiden muutosten tarkasteleminen on tutkimukseni kannalta olennaista, koska kyseiset muutokset ovat vaikuttaneet tämän päivän ihmis-eläinsuhteisiin.

Tämä luku perustuu pääasiassa Franklinin (1999) ihmis-eläinsuhteiden muutoksia koskevaan analyysiin. Muutokset, joita tarkastelen tässä luvussa, ovat modernisoituminen ja postmodernisoituminen. Modernilla tarkoitan vuosia 1900–1970, sillä Franklin viittaa modernilla kyseisiin vuosiin. Postmodernilla taas tarkoitan 1970-luvulta tähän päivään ulottuvaa ajanjaksoa, sillä Franklin viittaa postmodernilla 1970-luvulla alkaneeseen ajanjaksoon.

3.1 Modernisoituminen

Modernissa eläimet nähtiin pääasiassa ihmisten resursseina. Esimerkiksi eläinkokeita, eläintuotantoa ja eläinten elinympäristöjen tuhoamista katsottiin yleensä ihmisten näkökulmasta. (Franklin 1999, 10, 41.) On syytä huomioida, että vaikka ihmis-eläinsuhteissa on tapahtunut modernin jälkeen muutoksia, maailma on edelleen monilta osin ihmiskeskeinen, ja esimerkiksi eläinkokeita, eläintuotantoa ja eläinten elinympäristöjen tuhoamista katsotaan edelleen usein ihmisten näkökulmasta.

1900-luvun alussa liha oli pääasiassa eliitin ruokaa: rikkaat söivät lihaa lähes joka aterialla, muut eivät syöneet lihaa juuri koskaan. 1920-luvulta lähtien niin sanottu fordismi lisäsi massatuotantoa ja -kulutusta. Fordismin myötä tuotantoa tehostettiin ja rationalisoitiin. Myös lihantuotantoa tehostettiin ja rationalisoitiin, joten fordismi vaikutti siihen, miten eläimiä kohdeltiin. Eläinten ruuan- ja vedenkulutusta alettiin kontrolloida tarkasti ja

eläinten ”tarpeeton” liikkumatila poistettiin. Fordismi vaikutti myös siihen, että lihan hinta laski, minkä myötä lihansyönti levisi eliittiä laajemmalle. Lihaa pidettiin edistyksellisenä ja terveellisenä ruokana, ja esimerkiksi hallitukset ja terveysviranomaiset suosittelivat ihmisiä syömään aiempaa enemmän lihaa. (Franklin 1999, 41–42, 44, 126, 128, 166.)

Franklinin (1999) mukaan viisi tekijää kuvastavat ihmis-eläinsuhteiden modernisoitumista. Ensinnäkin, ihmisten ja eläinten välinen vuorovaikutus kasvoi valtavasti esimerkiksi lemmikkien pitämisen lisääntymisen myötä. Toiseksi, eläinten nähtiin olevan olemassa pääasiassa ihmisiä varten, mikä näkyi esimerkiksi siinä, että lihaa alettiin pitää olennaisena ruokavalion osana. Kolmanneksi, eläimistä tuli identiteettien ja vapaa-ajan muotoilun välineitä esimerkiksi luontokerhojen ja lemmikkiyhdistysten lisääntymisen myötä. Neljänneksi, eläimiä koskevat mielipiteet olivat melko yhteneväisiä, sillä tiede, valtio, media ja vapaa-ajanteollisuus rakensivat ja ylläpitivät hegemoniaa, jossa eläinten dominointi hyväksyttiin, kunhan se tehtiin niin, että eläimistä samalla myös huolehdittiin. Viidenneksi, näennäisestä tasapainoisuudestaan huolimatta eläinten dominoinnin hyväksyvä hegemonia sisälsi ristiriitoja – esimerkiksi metsästystä, eläinkokeita ja eläintuotantoa ei pidetty täysin ristiriidattomina asioina. (mt., 47–48.) Vaikka ihmis-eläinsuhteissa on tapahtunut muutoksia modernin jälkeen, nämä viisi tekijää ovat ihmis-eläinsuhteissa edelleen läsnä.

3.2 Postmodernisoituminen

1970-luvun paikkeilla moderni alkoi järkkyyä esimerkiksi talouden heikentymisen ja modernille vastakkaisten sosiaalisten liikkeiden vahvistumisen myötä. Singerin teos *Animal Liberation* (1975) saavutti suuren suosion, mitä voidaan pitää yhtenä merkinä siitä, että ihmis-eläinsuhteet alkoivat muuttua. (Franklin 1999, 48.) Miira Tuomisen (2019) mukaan Singer (1975) perustaa näkemyksensä, jonka mukaan eläimet kuuluvat oikeudenmukaisuuden ja moraalien piiriin, utilitarismiin. Utilitarismin mukaan teko on moraalisesti oikein, jos se tuottaa mahdollisimman monelle suurimman mahdollisen hyvän. Singerin utilitarismi on niin sanottua preferenssiutilitarismia: se olettaa, että ihmiset ja eläimet preferoivat mielihyvää tuskaan verrattuna, eli pyrkivät välttämään tuskaa ja kokemaan mielihyvää. (Tuominen 2019.)

Franklinin mukaan postmodernissa ihmis-eläinsuhteissa on tapahtunut kolme merkittävää muutosta: eläimiin liittyvät aktiviteetit ovat kasvaneet aiempaakin voimakkaammin, ihmis-

eläinsuhteet ovat politisoituneet ja lihansyönti on vähentynyt länsimaissa. Eläimiin liittyvien aktiviteettien aiempaakin voimakkaampi kasvaminen näkyy esimerkiksi siinä, että eläintarhojen ja luontomatkojen suosio on lisääntynyt ja eläinten merkitys ystävinä ja terapeutteina kumppaneina on kasvanut. Eläimiin liittyvien aktiviteettien kasvamisen myötä eläinten hyvinvointiin on alettu kiinnittää enemmän huomiota, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että eläintarhoja on muutettu sellaisiksi, että ne vastaavat paremmin eläinten tarpeita. (Franklin 1999, 49, 50–52.) On syytä huomioda, että vaikka eläinten hyvinvointiin on alettu kiinnittää enemmän huomiota, maailma on edelleen hyvin ihmiskeskeinen.

Ihmis-eläinsuhteiden politisoituminen näkyy esimerkiksi siinä, että eläinten puolustaminen on lisääntynyt. Eläinoikeusryhmät ovat alkaneet vastustaa aiempaa voimakkaammin esimerkiksi metsästystä, eläinkokeita ja turkistarhausta. Ainakin osa ihmisistä on alkanut pitää eläinten huomioon ottamista ihmisten velvollisuutena. (Franklin 1999, 52, 60.)

Franklinin (1999) mukaan lihansyönti alkoi vähentyä länsimaissa 1970-luvulla, kun näkemykset lihan edistyksestä ja terveellisyydestä alkoivat murentua. Alettiin tiedostaa, että lihansyöntiin liittyy terveysriskejä – esimerkiksi sydänsairauksia, korkeaa kolesterolia ja hullun lehmän tautia. Myös huoli tuotantoeläimistä kasvoi, ja lihan fordistista tuotantotapaa alettiin kritisoida. (mt., 49, 54–55.)

Esimerkiksi Tuomivaara on kritisoinut Franklinin lihansyönnin vähentymistä koskevaa näkemystä. Vaikka ruokaskandaalit ovat laittaneet ihmiset pohtimaan lihansyönnin turvallisuutta ja vaikka kasvissyöjien määrä lisääntyy, lihan maailmanlaajuinen kokonaiskulutus kasvaa jatkuvasti. (Tuomivaara 2003, 126.) Väite siitä, että lihansyönti olisi alkanut vähentyä länsimaissa 1970-luvulla, ei siis pidä paikkaansa (esim. Holm 2001, 5, 37). Eläintuotantoa myös tehostetaan monissa länsimaissa edelleen (esim. Kupsala & Tuomivaara 2004, 317–318). Suomessa lihan kokonaiskulutus kasvoi pitkään, mutta kasvu pysähtyi vuonna 2018. On ennustettu, että lihan kokonaiskulutus kääntyy Suomessa laskuun vuoden 2019 aikana. (Arovuori ym. 2019.)

Franklinin (1999) mukaan ihmis-eläinsuhteiden postmodernisoitumista selittää misantropian, ontologisen turvattomuuden ja riskirefleksivisyyden lisääntyminen. Misantropia tarkoittaa vastenmielisyyttä ihmislajia kohtaan. Postmodernissa ihmisten ympäristölle aiheuttamia tuhoja on alettu tiedostaa aiempaa paremmin. Eläimet on alettu

nähdä ahneen ja välinpitämättömän talousjärjestelmän uhreina, joihin moni ihminen pystyy samaistumaan. Osa ihmisistä on alkanut pitää ihmisiä holtittomina, sairaina ja järjettöminä ja eläimiä tasapainoisina, terveinä ja järkevinä. (mt., 10, 56–57.)

Ontologinen turvallisuus tarkoittaa luottamusta oman identiteetin jatkuvuuteen ja materiaalsen ja sosiaalisen elinympäristön pysyvyyteen (Giddens 1994, 92). Ontologinen turvattomuus on ontologiselle turvallisuudelle vastakkainen ilmiö. Postmodernissa monet ihmissuhteet ovat heikentyneet tai katkenneet taloudellisten ja sosiaalisten muutosten myötä. Lemmikkieläimet ovat alkaneet täyttää heikentyneiden ja katkenneiden ihmissuhteiden jättämää tyhjyyttä. (Franklin 1999, 58–59.)

Riskirefleksivisyys tarkoittaa tietoisuutta siitä, että ympäristö ja eläimet ovat ihmisten vaikutusten piirissä. Postmodernissa on alettu tiedostaa aiempaa paremmin, että eläinten selviytyminen on riippuvaista ihmisten toiminnasta. Yhä useampi ihminen on alkanut tuntea olevansa vastuussa eläimistä. Franklin korostaa, että misantropia, ontologinen turvattomuus ja riskirefleksivisyys ilmenevät yleensä toisiinsa kietoutuneina, eivät erillisinä. (Franklin 1999, 60, 62.)

Franklinin analyysin – kuten myös muiden postmodernia käsittelevien analyysien – kohdalla voidaan kysyä, onko moderni todella päättynyt ja ollaanko todella siirrytty modernista postmoderniin. Esimerkiksi Ulrich Beck (esim. 1995) puhuu postmodernin sijaan refleksiivisestä modernisaatiosta ja Alain Touraine (1988) hypermodernisaatiosta. Ihmis-eläinsuhteiden kohdalla monet tutkijat ovat kuitenkin sitä mieltä, että on keskeistä, että ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi on noussut viime vuosikymmeninä keskustelun kohteeksi, kutsutaan tätä aikakautta sitten postmoderniksi tai joksikin muuksi (Tuomivaara 2003, 127–128). Postmodernin käsitteeseen liittyvistä erimielisyyksistä huolimatta käytän tässä tutkielmassa postmodernin käsitettä kuvaamaan 1970-luvulta tähän päivään ulottuvaa ajanjaksoa.

3.3 Ambivalenssi

Tuomivaara esittää pro gradu -tutkielmassaan, että Franklinin analyysi ihmis-eläinsuhteiden modernisoitumisesta ja postmodernisoitumisesta on todennäköisesti monilta osin oikeaan osuva, mutta sen heikkous on, että se painottaa liikaa eläinempatian kasvamista ja antroposentrismien hajoamista. On selvää, että eläinempatian kasvaminen ja

antroposentrismien hajoaminen eivät ole ottaneet haltuunsa esimerkiksi eläintuotantoa. Tuomivaaran mukaan eläinempatian kasvamista ja antroposentrismien hajoamista tyypillisempää tämän päivän ihmis-eläinsuhteille on ambivalenssin lisääntyminen. (Tuomivaara 2003, 125, 127.)

Voidaan sanoa, että tämän päivän ambivalenteissa ihmis-eläinsuhteissa on sekä moderneja että postmoderneja piirteitä. Tänä päivänä ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi tulee näkyväksi esimerkiksi silloin, kun verrataan lemmikkieläimiin suhtautumista tuotantoeläimiin suhtautumiseen. Esimerkiksi Leena Vilkan (1996) mukaan lemmikkieläimiä pidetään usein itsessään arvokkaina, kun taas tuotantoeläinten arvo määräytyy niistä saatavan hyödyn perusteella. Eläinten eriarvoinen kohtelu ei luultavasti perustu eri eläinlajien erilaisiin ominaisuuksiin, koska esimerkiksi rotta voi saada hyvin erilaista kohtelua riippuen siitä, nähdäänkö se lemmikkieläimenä, koe-eläimenä vai haittaeläimenä. (mt., 148–149.)

Kupsalan ja Tuomivaaran mukaan yksi tapa ratkaista ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi on oikeuttaminen (Kupsala & Tuomivaara 2004, 316). On syytä huomioda, että Kupsala ja Tuomivaara käyttävät oikeuttamisen käsitettä eri merkityksessä kuin oikeuttamisteoriassa käytetään. Kupsalan ja Tuomivaaran mukaan oikeuttaminen perustuu näkemykselle, jonka mukaan eläimiä saa tappaa ja hyödyntää ihmisten hyvinvoinnin takia, kunhan eläimille ei aiheuteta tarpeetonta kärsimystä. Tällaisen näkemyksen mukaan ihmisten hyvinvointi on eläinten hyvinvointia tärkeämpää ja eläinten hyödyntäminen on ihmisten hyvinvoinnin kannalta välttämätöntä. Eläinten hyödyntäminen esimerkiksi eläintuotannossa nähdään hintana, joka ihmisten hyvinvoinnista pitää maksaa. (Kupsala & Tuomivaara 2004, 316.) Tämä oikeuttaminen muistuttaa paljon niin sanottua spesismiä. Spesismi eli lajisorto tarkoittaa toisten lajien edustajien intressien ohittamista oman lajin edustajien intressien nimissä (Singer 1991, 6–7). Lihansyönti on yksi merkittävimmistä spesismien muodoista (Singer 2013, 81).

Kupsalan ja Tuomivaaran mukaan toinen tapa ratkaista ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi on näkymättömäksi rakentuminen. Näkymättömäksi rakentumisella viitataan siihen, että ihmiset ovat etäännyneet tuotantoeläimistä teollistumisen, kaupungistumisen ja tuotannon erikoistumisen myötä. (Kupsala & Tuomivaara 2004, 316.) Teurastamot pidetään yleensä piilossa ihmisiltä (Thomas 1984, 300) ja lihaa myydään usein sellaisissa muodoissa, jotka eivät muistuta eläimiä (Franklin 1999, 54).

Sosiologisessa eläintutkimuksessa on havaittu oikeuttamisen ja näkymättömäksi rakentumisen lisäksi myös muita tapoja ratkaista ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi – esimerkiksi esineellistäminen ja epäyksilöllistäminen. Esineellistäminen ja epäyksilöllistäminen näkyvät esimerkiksi siinä, että eläintuotannon piirissä eläimistä käytetään usein matemaattisia termejä, kuten rahayksikköä ja massaa. Eläinten suuri määrä ja geneettinen yhdenmukaisuus vahvistavat esineellistämistä ja epäyksilöllistämistä. (Kupsala & Tuomivaara 2004, 316.)

Elisa Aaltolan mukaan ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssiin liittyy itsepetos. Itsepetos on paradoksaalinen tila, jossa tiedetään jotain epämieluisaa, mutta toimitaan epämieluisan tiedon vastaisesti. Itsepetos voi olla samanaikaisesti yksilöllistä, sosiaalista, yhteiskunnallista ja kulttuurista. Esimerkiksi ihmisen, joka pitää lihansyöntiä ongelmallisena, voi olla helppoa jatkaa lihansyöntiä, jos muut ihmiset, yhteiskunta ja kulttuuri tukevat lihansyöntiä. Itsepetos ruokkii passiivisuutta, joten ihmiset jäävät helposti sivustakatsojiksi. Kun sivustakatsojia on monia, passiivisuus käy entistä helpommaksi, sillä ihmiset haluavat usein sulautua joukkoon. Aaltolan mukaan passiivisuus on vahvasti läsnä tämän päivän ihmis-eläinsuhteissa. (Aaltola 2015, 288, 293, 295.)

Kupsalan mukaan kuluttajien ja tuottajien tavat ratkaista ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi ovat keskenään hyvin samanlaisia. Sekä kuluttajat että tuottajat tasapainoilevat vastakkaisten suhtautumistapojen välillä: eläimet ovat tuntevia olentoja, joita ei voi kohdella vain hyödykkeinä, mutta eläimille ei myöskään voi antaa liian voimakasta subjektin asemaa, jotta niitä voidaan käyttää tuotannossa ja syödä. (Kupsala 2007, 30.)

On aiheellista kysyä, toimivatko edellä mainitsemani tavat tänä päivänä ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssin ratkaisijoina. Mai Kivelän mukaan sekä eläintuotannosta että eläinten hyvinvoinnista on nykyään tarjolla niin paljon tietoa, että eläintuotantoon liittyvien ongelmien sivuuttaminen on käynyt entistä vaikeammaksi – jopa mahdottomaksi (Kivelä 2017b, 26).

Tuomivaaran mukaan ihmis-eläinsuhteet ovat murroksessa, sillä ihmiset yrittävät päättää, miten eläimiin pitäisi suhtautua. Biologisesti ihmiset ovat eläimiä, mutta tästä huolimatta ihmisiä ja eläimiä pidetään usein toisilleen vastakkaisina: ihmiset ovat sitä, mitä eläimet

eivät ole. Tällaiset määritelmät ovat murtumassa, ja tilalle on rakentumassa uusia määritelmiä: ihmiset ovat monilta osin sitä, mitä eläimet ovat. Vaikka ihmiset usein selittävät maailmaa luokittelujen avulla, luokittelut eivät ole muuttumattomia – ovathan ihmiset ennenkin purkaneet luokitteluja. Ihmisten ja eläinten vastakkainasettelun purkaminen edellyttää, että ihmiset vastaanottavat tietoa eläinten todellisesta olemuksesta ja kyvyistä ja muuttavat käsityksiään ja toimintatapojaan. (Tuomivaara 2015, 57–58, 68, 71.)

Aaltola ehdottaa ratkaisuksi ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssiin kriittistä ajattelua ja affektiivista empatiaa. Kriittinen ajattelu näkyy esimerkiksi eläinetiikassa, joka on 1970-luvulla syntynyt filosofian haara. Eläinetiikan mukaan moraalien piiriin kuulumisen ei perustu biologiseen lajiin tai kognition tasoon vaan kykyyn kokea. Eläimet ovat kokemuksellisia, joten eläinetiikan mukaan ne kuuluvat moraalien piiriin. Affektiivinen empatia tarkoittaa kykyä myötäelää toisten tunnekokemuksia. Kun ihmiset myötäelävät eläinten tunnekokemuksia, heidän on vaikeaa sulkea eläimet moraalien ulkopuolelle. Kriittinen ajattelu ja affektiivinen empatia tukevat toisiaan, sillä kriittisyyden puute voi johtaa puolueellisuuteen ja empatian puute voi johtaa kovuuteen. (Aaltola 2015, 299, 301, 304–305, 309–310.)

Ihmisen-eläinsuhteissa on siis tapahtunut lähihistoriassa muutoksia, mutta postmodernisoitumisesta huolimatta ihmis-eläinsuhteissa on edelleen myös moderneja piirteitä. Tämän päivän ambivalenteissa ihmis-eläinsuhteissa on siis niin moderneja kuin postmodernejakin piirteitä. Tällä hetkellä ihmis-eläinsuhteet ovat jonkinlaisessa murroksessa (Tuomivaara 2003; 2015, 57). Nähtäväksi jää, millaisiksi ihmis-eläinsuhteet muodostuvat tulevaisuudessa. Nähtäväksi jää myös se, millaisin keinoin ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssia ratkotaan tulevaisuudessa. Seuraavaksi siirryn ihmis-eläinsuhteiden lähihistorian tarkastelusta oikeuttamisteorian pariin.

4 OIKEUTTAMISTEORIA

Tässä luvussa esittelen oikeuttamisteoriaa, joka toimii tutkimukseni teoriapohjana. Kerron oikeuttamisteoriasta ensin yleisesti, minkä jälkeen siirryn esittelemään oikeuttamisen maailmoja. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään maailmojen välisiä suhteita: kritiikkejä, kompromisseja ja syy-seuraussuhteita.

Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamisteoria on luotu väkivallattomien kiistojen ja päätöksenteon tutkimiseen. Teoria keskittyy siihen, miten ihmiset selvittävät kiistoja ja luovat samalla yhteisyyttä, johon ihmisten rauhanomainen yhteiselo perustuu. (Boltanski & Thévenot 2006.) Boltanski ja Thévenot esittelivät oikeuttamisteorian ensimmäisen kerran kokonaisuudessaan teoksessaan *De la justification: Les économies de la grandeur* (1991). *De la justification* kertoo kiistoista, kiistojen ratkaisemisesta, moraalisten järjestysten rakentamisesta ja toiminnan oikeuttamisesta (Lehtonen & Lonkila 2008, 342).

4.1 Oikeuttamisen maailmat

Ihmisten tavanomainen toiminta ajautuu joskus kiistatilanteisiin. Kiistatilanteet johtuvat usein siitä, että toinen kiistan osapuolista on tyytymätön vallitsevaan tilanteeseen ja haluaa muutosta. Muutoksen aikaansaamiseksi tilanteeseen tyytymättömän osapuolen on ilmaistava tyytymättömyytensä kiistan toiselle osapuolelle. Kiistat pyritään useimmiten ratkaisemaan neuvottelemalla. Jotta osapuolten olisi mahdollista ymmärtää ja hyväksyä toistensa argumentit, argumentit on oikeutettava vetoamalla molempien osapuolten hyväksymiin arvoihin. (Boltanski & Thévenot 1999, 359–360.) Kiistojen rauhanomainen ratkaiseminen ja oikeudenmukaisuuden toteuttaminen ovat ihmisten yhteiselon jokapäiväisiä haasteita ja perimmäisiä kysymyksiä (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 34).

Oikeuttamisteorian perusajatuksen mukaan jaetut arvot tuottavat ”valtapiirejä” (*cité*), eli tilannekohtaisia järjestyksiä, joihin julkisissa kiistoissa vedotaan (Lonkila ym. 2019). Valtapiiri on moraalisten oikeutusten hierarkian perusta, joka asettaa kriteerit oikeuttamiselle (Lehtonen & Lonkila 2008, 343). Jotta kiistoissa olisi mahdollista päästä eteenpäin, osapuolten on vedottava johonkin yhteiseen hyvään, kun he perustelevat argumenttejaan. Yhteisellä hyvällä tarkoitetaan mittapuuta tai periaatetta, jonka kaikki kiistan osapuolet hyväksyvät. Valtapiiri saa pysyvyyttä, kun se tukeutuu materiaaliin

järjestelyihin sitä vastaavassa oikeuttamisen maailmassa (*monde*). Materiaalisia järjestelyjä ovat esimerkiksi luottokortit markkinoiden maailmassa ja äänestyskopit kansalaisuuden maailmassa. (Lonkila ym. 2019.) Tässä tutkielmassa ei ole tarpeen erotella valtapiirejä ja oikeuttamisen maailmoja toisistaan, joten käytän tässä tutkielmassa selkeyden vuoksi oikeuttamisen maailman (ja toisinaan vain maailman) käsitettä.

Oikeuttamisen maailmoja oli alun perin kuusi: markkinoiden, teollisuuden, kansalaisuuden, kodin, inspiraation ja maineen maailmat (Boltanski & Thévenot 2006). Thévenot ja Claudette Lafaye (1993) lisäsivät ekologian maailman oikeuttamisen maailmojen joukkoon, kun he huomasivat, että alkuperäiset kuusi oikeuttamisen maailmaa olivat riittämättömiä ympäristöön liittyvissä kiistoissa.

Seuraavaksi esittelen lyhyesti oikeuttamisen maailmat ja annan esimerkkejä siitä, miten oikeuttamisen maailmoihin vedotaan tutkimusaineistossani.

Markkinoiden maailmassa arvoa mitataan rahassa ja kilpailua, voitontavoittelua, myymistä ja ostamista pidetään tärkeänä. Arvokkaita henkilöitä ovat ne, jotka omistavat paljon. (Boltanski & Thévenot 1999, 372; 2006, 196–198, 202.) Aineistossani vedotaan markkinoiden maailmaan esimerkiksi silloin, kun pelätään taloudellista menetystä ja yritystoiminnan kaatumista. Markkinoiden maailmaan vedotaan myös esimerkiksi silloin, kun kritisoidaan uuden lain aiheuttamia lisäkustannuksia. Myös esimerkiksi silloin, kun sanotaan, että monelle ihmiselle tuotteiden edullinen hinta on eläinten hyvinvointia tärkeämpää, vedotaan markkinoiden maailmaan.

Teollisuuden maailmassa tärkeänä pidetään tehokkuutta, tuotteliaisuutta, asiantuntijuutta, suunnittelua, mitattavuutta ja kontrollia. Arvokkaita henkilöitä ovat esimerkiksi asiantuntijat ja suunnittelijat. (Boltanski & Thévenot 1999, 372–373; 2006, 208–209.) Aineistossani vedotaan teollisuuden maailmaan esimerkiksi silloin, kun vedotaan tutkimuksiin ja asiantuntijoiden näkemyksiin. Teollisuuden maailmaan vedotaan myös esimerkiksi silloin, kun sanotaan, että vegaaniruuuan tuotanto on tehokkaampaa kuin eläinperäisen ruuan tuotanto. Myös esimerkiksi silloin, kun sanotaan, että ilman porsitushäkkeitä voidaan päästä vähintään samoihin tuottavuustasoihin kuin porsitushäkkeitä käyttämällä, vedotaan teollisuuden maailmaan.

Kansalaisuuden maailmassa solidaarisuus, tasa-arvo, yhteinen hyvinvointi ja kansan tahto ovat tärkeitä asioita. Arvokkaita toimijoita eivät ole niinkään yksilöt vaan kollektiivit. (Boltanski & Thévenot 1999, 372; 2006, 185–186, 190.) Kansalaisuuden maailmaan aineistossani vedotaan esimerkiksi silloin, kun vedotaan yleiseen mielipiteeseen ja kansan tahtoon. Myös esimerkiksi silloin, kun todetaan, että eläintenpitäjiä tulee kohdella keskenään tasavertaisesti, vedotaan kansalaisuuden maailmaan.

Kodin maailmassa tärkeänä pidetään traditioita, auktoriteettia, hierarkiaa, sukupolvia ja henkilökohtaisia suhteita. Arvokkaita henkilöitä ovat esimerkiksi isät ja hallitsijat. (Boltanski & Thévenot 1999, 370; 2006, 167.) Kodin maailmaan aineistossani vedotaan esimerkiksi silloin, kun sanotaan, että sallittua ravintoa ja halal-teurastusta koskevat määräykset perustuvat Koraaniin ja ovat näin ollen muslimeille erittäin keskeisiä ja sitovia.

Inspiraation maailmassa pyhyyttä, luovuutta, herkkyyttä, yksilöllisyyttä, omistautumista ja inspiroitumista pidetään tärkeänä. Arvokkaita henkilöitä ovat esimerkiksi taiteilijat ja hengelliset ihmiset. (Boltanski & Thévenot 1999, 370.) Inspiraation maailmaan aineistossani vedotaan silloin, kun vedotaan uskonnonvapauteen ja sanotaan, että halal-teurastus pitää sallia.

Maineen maailmassa menestys, kuuluisuus ja mahdollisimman monelta ihmiseltä saatu tunnustus ovat tärkeitä asioita. Arvokkaita henkilöitä ovat esimerkiksi julkisuuden henkilöt. (Boltanski & Thévenot 1999, 371.) Aineistossani vedotaan maineen maailmaan silloin, kun vedotaan Suomen brändiin ja Suomen profiilin nostamiseen.

Ekologian maailmassa tärkeänä pidetään ekosysteemejä, ympäristöystävällisyyttä ja ekologista kestävyyttä. Arvokkaita henkilöitä ovat esimerkiksi luonnonsuojelijat ja ympäristöaktivistit. (Lafaye, Moody & Thévenot 2000, 241.) Ekologian maailmaan aineistossani vedotaan esimerkiksi silloin, kun vedotaan eläinten hyvinvointiin ja itseisarvoon. Ekologian maailma on aineistossani useimmin esiintyvä oikeuttamisen maailma, ja eläinten hyvinvointiin vetoavat argumentit ovat aineistossani useimmin esiintyviä argumentteja. Eläinten hyvinvointiin ja itseisarvoon vetoamisen lisäksi myös esimerkiksi silloin, kun sanotaan, että ruuantuotannon pitää olla ympäristön kannalta kestävä, vedotaan ekologian maailmaan.

Tänä päivänä ekologian maailma on tärkeä – jopa välttämätön – osa oikeuttamisen maailmojen joukkoa, sillä ekologian maailmaan vedotaan nykyään monissa erilaisissa kiistatilanteissa. Ylä-Anttilan (2010) mukaan se, että ekologian maailma lisättiin oikeuttamisen maailmojen joukkoon, on laajentanut argumentaation universumia ja tuonut käyttöön kokonaan uuden arvojärjestyksen (mt., 152). Ekologian maailmaan vedotaan usein siksi, että luonnonsuojelua pidetään tärkeänä sekä luonnon että ihmisten hyvinvoinnin kannalta. Ekologian maailmaan voidaan kuitenkin vedota myös vain luonnon hyvinvoinnin takia. Kun ekologian maailmaan vedotaan vain luonnon – ei ihmisten – hyvinvoinnin takia, ajatellaan, että ekosysteemeillä on itseisarvoa. Tällaista näkemystä kutsutaan syväekologiaksi.³ (Lafaye, Moody & Thévenot 2000, 262.)

Oikeuttamisen maailmat kuvaavat perustapoja, joilla ihmiset oikeuttavat argumenttejaan ja kritisoivat muiden ihmisten argumentteja erityisesti konfliktitilanteissa (Boltanski & Thévenot 2006). Voidaan sanoa, että oikeuttamisen maailmat muodostavat työkalupakin, joka on kaikkien toimijoiden käytettävissä. Tämä työkalupakki tarjoaa toimijoille yhteisiä koordinaatteja ja välineitä yhteisymmärryksen etsimiseen. (Ylä-Anttila 2010, 153.)

Oikeuttamisen maailmojen kautta on mahdollista paljastaa, millaista yhteistä hyvää kiistojen eri osapuolet pitävät tärkeänä ja tavoiteltavana (Boltanski & Thévenot 2006). Voidaan sanoa, että kiistat paljastavat toimijoiden käsityksiä siitä, mikä on oikein ja mikä väärin. Kiistojen kautta voidaan nähdä välähdyksiä, jotka tuovat hetkeksi näkyviin yhteiskunnan moraaliset rakenteet. (Ylä-Anttila 2010, 149.) Oikeuttamisteorian avulla spesifit kiistat voidaan liittää yleisiin moraalisen arvottamisen kysymyksiin (Lonkila ym. 2019). Kun eläinsuojelulain uudistusta analysoidaan oikeuttamisen maailmojen kautta, voidaan päästä käsiksi eläinsuojelulain uudistuksen eri osapuolten käsityksiin oikeasta ja väärästä.

Koska eläinsuojelulain uudistus on tilanne, jossa eri osapuolet oikeuttavat argumenttejaan ja kritisoivat toistensa argumentteja, oikeuttamisen maailmat sopivat erinomaisesti eläinsuojelulain uudistukseen liittyvien lausuntojen analysoimiseen. On kuitenkin syytä huomioida, että eläinsuojelulain uudistukseen liittyvien lausuntojen joukossa on myös lausuntoja, joissa ei vedota mihinkään oikeuttamisen maailmaan. Oikeuttamisen

³ Syväekologian käsitettä käytti ensimmäisen kerran Arne Næss (1973).

maailmojen kautta ei siis tavoiteta aivan kaikkia eläinsuojelulain uudistukseen liittyviä lausuntoja.

Oikeuttamisteoria ei ole kiinnostunut kaikesta julkisesta keskustelusta vaan nimenomaan moraaliseen oikeuttamiseen, jossa vedotaan johonkin yhteiseen hyvään (Boltanski & Thévenot 2006). Näin ollen puhe, joka ei sisällä moraalista oikeuttamista, jää oikeuttamisteorian huomion ulkopuolelle. Oikeuttamisteoria eroakin esimerkiksi goffmanilaisista kehyksistä, joiden avulla voidaan analysoida myös sellaista puhetta, jossa ei vedota moraalikategorioihin. Oikeuttamisteorian vahvuus esimerkiksi goffmanilaisiin kehyksiin verrattuna on sen tarjoama selkeä ja vakiintunut analyysikehikko, joka mahdollistaa esimerkiksi eri maiden ja eri keskustelujen vertailemisen (Lonkila ym. 2019).

4.2 Maailmojen välisiä suhteita

Maailmojen välisten kiistojen ratkaiseminen on vaikeampaa kuin maailmojen sisäisten kiistojen ratkaiseminen (Boltanski & Thévenot 2006). Maailmojen sisäiset kiistat johtuvat siitä, että kiistan osapuolet ovat samaa mieltä oikeuttamisen kriteereistä, mutta eri mieltä siitä, täytyvätkö kyseiset kriteerit (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 38). Yhden maailman sisäisestä kiitasta on kyse esimerkiksi tilanteesta, jossa kiistan osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että on ensiarvoisen tärkeää pyrkiä ympäristön ja eläinten kannalta kestäväan ruuantuotantoon, mutta eri mieltä siitä, miten tähän päämäärään päästään. Tällöin ekologian maailman sisällä vallitsee erimielisyys siitä, milloin oikeuttamisen kriteerit täyttyvät.

Maailmojen väliset kiistat puolestaan johtuvat siitä, että kiistan osapuolet ovat eri mieltä oikeuttamisen kriteereistä. Maailmojen välisistä suhteista Boltanski ja Thévenot käsittelevät pääasiassa kritiikkiä (*dénonciation*) ja kompromissia (*compromis*). Kritiikissä jonkin maailman käsitys yhteisestä hyvästä kyseenalaistetaan jostain toisesta maailmasta käsin ja kompromississa kahden maailman käsityksiä yhteisestä hyvästä yhdistellään. (Boltanski & Thévenot 2006.)

Kritiikistä on kyse silloin, kun jonkin maailman yhteisen hyvän kriteerit kyseenalaistetaan jostain toisesta maailmasta käsin. Kyseessä on siis tilanne, jossa kahden eri maailman yhteisen hyvän kriteerit törmäävät toisiinsa. (Boltanski & Thévenot 2006.) Kritiikkiä esiintyy tutkimusaineistossani esimerkiksi silloin, kun sanotaan, että taloudelliset intressit

eivät saa estää eläinten hyvinvointia. Tällöin markkinoiden maailman yhteisen hyvän kriteereitä kritisoidaan ekologian maailmasta käsin.

Sen lisäksi, että kritiikki voi olla maailmojen välistä, se voi olla myös yhden maailman sisäistä. Tällöin kiistan osapuolet ovat yhtä mieltä oikeuttamisen kriteereistä, mutta eri mieltä kyseisten kriteerien täyttymisestä. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 38.) Tässä tutkielmassa en analysoi maailmojen sisäisiä kritiikkejä, vaan keskityn maailmojen välisiin kritiikkeihin.

Kompromissi on tilanne, jossa kahden maailman oikeuttamisperusteet yhdistetään toisiinsa niin, että ne limittyvät (Boltanski & Thévenot 2006; Thévenot 2011, 11). Koska kompromississa sovitetaan yhteen kahden maailman keskenään erilaisia ja ristiriitaisia argumentteja, kompromissi on epävakaa ja hauras tilanne (Boltanski & Thévenot 2006). Markku Lonkilan ym. (2019) mukaan esimerkiksi niin sanotussa vihreässä talouskasvussa on kyse ekologian maailman ja markkinoiden maailman kompromissista. Koska aineistossani ei esiinny selkeitä kompromisseja, en käsittele kompromisseja tässä tutkielmassa.

Boltanski ja Thévenot käsittelevät siis maailmojen välisistä suhteista pääasiassa kritiikkiä ja kompromissia (Boltanski & Thévenot 2006). Kritiikin ja kompromissin lisäksi voidaan kuitenkin erottaa muitakin maailmojen välisiä suhteita. Luhtakallion ja Ylä-Anttilan mukaan kaksi oikeutusta voidaan yhdistää esimerkiksi sanomalla, että yhden maailman yhteinen hyvä johtaa jonkin toisen maailman yhteiseen hyvään. Tällöin kahden maailman välillä nähdään olevan syy-seuraussuhde. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2016.)

Tutkimusaineistossani esiintyy tällaista oikeutusten yhdistämistä esimerkiksi silloin, kun sanotaan, että eläinten hyvinvointi lisää eläinperäisten tuotteiden laadukkuutta ja että tuotteiden laadukkuus on Suomelle eduksi kansainvälisessä kilpailussa. Tällöin ekologian maailman ja markkinoiden maailman välillä nähdään olevan syy-seuraussuhde ja ekologian maailman yhteisen hyvän katsotaan johtavan markkinoiden maailman yhteiseen hyvään.

Oikeuttamisteorian avulla voidaan siis tutkia väkivallattomia kiistoja ja päätöksentekoa (Boltanski & Thévenot 2006). Eläinsuojelulain uudistus on tällainen tilanne, joten oikeuttamisteoria sopii hyvin eläinsuojelulain uudistuksen tutkimiseen. Keskityn tutkimuksessani maailmojen välisiin suhteisiin (kritiikkeihin ja syy-seuraussuhteisiin) ja

siihen, miten ja miten usein kuhunkin oikeuttamisen maailmaan vedotaan. Seuraavaksi siirryn oikeuttamisteorian parista tutkimusaineistoni ja tutkimusmenetelmäni pariin.

5 AINEISTO JA MENETELMÄ

Tässä luvussa esittelen aineistoni, eli eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen annetut lausunnot, ja menetelmäni, eli julkisen oikeuttamisen analyysin. Lisäksi esittelen oikeuttamisverkostanalyysin, jonka Luhtakallio, Ylä-Anttila ja Lonkila ovat kehittäneet julkisen oikeuttamisen analyysin pohjalta. Ennen varsinaista aineiston ja menetelmien esittelemistä taustoitin hieman sitä, miten eläinsuojelulain uudistus on edennyt.

5.1 Aineisto

Eläinsuojelulain uudistus aloitettiin vuonna 2011 ja alun perin lakiuudistuksen oli tarkoitus valmistua vuonna 2015. Lain valmistelu kuitenkin viivästyi huomattavasti. (Kivelä 2017a, 16–17.) Lopulta eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnosta ei ehditty käsitellä loppuun vaalikauden 2015–2019 aikana, ja se raukesi hallituksen eron myötä kyseisen vaalikauden päättyessä (Kauppinen 2019).

Ennen lain valmistelun aloittamista maa- ja metsätalousministeriö kartoitti eläinten pitäjien, valvontaviranomaisten, etujärjestöjen, sidosryhmien ja kansalaisten näkemyksiä lain tärkeimmistä uudistustarpeista. Näkemysten kartoittamisen lisäksi maa- ja metsätalousministeriö tilasi useita selvityksiä ja tutkimuksia lain uudistustarpeisiin, muutosten mahdollisiin vaikutuksiin ja ihmisten asenteisiin liittyen. (Kivelä 2017a, 18.)

Lakia valmisteli maa- ja metsätalousministeriön alainen työryhmä ja lain sisältöjä linjasi ohjausryhmä, johon kuului tuottajien ja eläinasiainjärjestöjen edustajia (Kivelä 2017a, 17). Työryhmän toimikausi päättyi vuoden 2014 lopussa ja ohjausryhmän toimikausi puolestaan vuoden 2015 lopussa. Toimikausien päättymisen jälkeen lakiehdotuksen valmistelu jatkui virkamiestyönä maa- ja metsätalousministeriössä. (Lausuntopalvelu.fi 2017.)

Vuoden 2017 lopussa lakiehdotus lähti lähes kymmenen viikkoa kestäneelle lausuntokierrokselle. Lausuntojen perusteella maa- ja metsätalousministeriössä arvioitiin lakiehdotuksen lopullista muotoa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2017a.) Kun hallitus erosi maaliskuussa 2019, hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista oli

edennyt valiokuntakäsittelyyn (Autio 2019). Hallituksen eron takia eläinsuojelulain uudistuksen loppuun vieminen siirtyi seuraavan eduskunnan tehtäväksi (Kauppinen 2019).

Tutkimukseni aineisto koostuu eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen annetuista lausunnoista. Lakiesityksen luonnos oli lausuntokierroksella 21.12.2017–28.2.2018. Lausunto oli mahdollista antaa Lausuntopalvelu.fi-palvelussa tai toimittamalla lausunto maa- ja metsätalousministeriön kirjaamoon. Lausuntoja annettiin yhteensä 385 kappaletta. (HE 154/2018.) Lausuntopalvelu.fi:n kautta lausuntoja annettiin 288 kappaletta (Lausuntopalvelu.fi 2017). Lausuntojen suuresta määrästä johtuen käsittelen tutkimuksessani vain Lausuntopalvelu.fi:n kautta annettuja lausuntoja ja olen rajannut maa- ja metsätalousministeriön kirjaamoon toimitetut lausunnot tutkimukseni ulkopuolelle.

Käsittelen tutkimuksessani vain yleisiä kommentteja – en esimerkiksi yksittäisiä lakipykälää koskevia lausuntoja. Tämä johtuu siitä, että tutkimuskysymykseeni vastaaminen edellyttää enemmänkin yleisten kommenttien kuin yksittäisiä lakipykälää koskevien lausuntojen käsittelemistä. Lausuntopalvelu.fi:n kautta yleisiä kommentteja annettiin 209 kappaletta (Lausuntopalvelu.fi 2017). Yleisten kommenttien pituudet vaihtelevat yhdestä lauseesta useampaan sivuun.

Kaikki yleiset kommentit (esimerkiksi lemmikkieläimiä koskevat lausunnot) eivät ole tutkimukseni kannalta relevantteja, joten olen rajannut myös osan yleisistä kommentteista tutkimukseni ulkopuolelle. Kaikki yleiset kommentit eivät myöskään sisällä oikeuttamispuhetta, joten myös tästä syystä osa yleisistä kommentteista on rajautunut tutkimukseni ulkopuolelle.

Lyhyesti ilmaistuna tutkimukseni aineisto koostuu siis eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen Lausuntopalvelu.fi:n kautta annetuista yleisistä kommentteista, joissa esiintyy tuotantoeläinten kohteluun liittyviä argumentteja ja tuotantoeläinten kohtelun oikeutuksia. Tekemieni rajausten jälkeen aineistooni jäi 108 yleistä kommenttia, joista tutkimukseni aineisto siis koostuu. Näiden kommenttien joukossa on yksittäisiä kommentteja, jotka ovat lauseen tai muutaman lauseen pituisia, mutta suurin osa kommentteista on huomattavasti pidempiä.

Lausuntomenettely toimii niin, että keskeisille sidosryhmille lähetetään lausuntopyyntö. Lausuntopyyntö myös julkaistaan, jotta kaikilla kiinnostuneilla olisi mahdollisuus antaa

lausunto. (Finlex.) Eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnosta koskeva lausuntopyyntö lähetettiin yhteensä 118 järjestölle, yritykselle tai viranomaiselle. Lisäksi kaikkien mahdollisuudesta antaa lausunto tiedotettiin aktiivisesti lausuntokierroksen alkaessa ja sen kuluessa. Eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen annetut lausunnot ovat julkisia ja ne on julkaistu Lausuntopalvelu.fi-sivustolla ja valtioneuvoston hankerekisterissä. (HE 154/2018.)

Lausuntoja antoivat siis niin yksityishenkilöt, järjestöt, yritykset kuin viranomaisetkin. Lausunnon antaneita yrityksiä ovat esimerkiksi elintarvikeyritykset, ja lausunnon antaneita viranomaisia esimerkiksi valvontaeläinlääkärit ja virastot. Suurin osa lausuntojen antajista on kuitenkin joko yksityishenkilöitä tai järjestöjä. Yksityishenkilöllä tarkoitan sellaista henkilöä, joka antoi lausunnon omalla nimellään, eikä ilmoittanut olevansa esimerkiksi jonkin järjestön tai yrityksen edustaja.

Moni lausunnon antanut yksityishenkilö kertoo lausunnossaan itsestään vain nimen – ei esimerkiksi asuinpaikkaa, ammattia tai koulutustaustaa. Yksityishenkilöitä on siis vaikeaa lähteä luokittelemaan tai muilla tavoin analysoimaan, mutta puhujien syvällisempi analysoiminen ei olekaan tämän tutkimuksen tarkoitus. Joka tapauksessa on syytä huomioida, että lausunnot edustavat lausuntojen antajien näkemyksiä – eivät kaikkien suomalaisten näkemyksiä. Lisäksi on syytä huomioida, että yksityishenkilöiden joukossa on sellaisia ihmisiä (esimerkiksi eläinasioihin perehtyneitä tutkijoita), jotka ovat mitä luultavimmin perehtyneet eläinsuojelulain uudistukseen enemmän kuin ”keskivertokansalaiset”.

Lausuntoja antaneiden järjestöjen joukkoa voidaan luonnehtia kirjavaksi, sillä siihen kuuluu niin eläinoikeus- ja eläinsuojelujärjestöjä (esimerkiksi Animalia, Oikeutta eläimille ja Helsingin eläinsuojeluyhdistys), maatalousalan järjestöjä (esimerkiksi ProAgria ja MTK-Keski-Suomi) kuin poliittisia järjestöjäkin (esimerkiksi Suomen Keskustanuoret, Vasemmistoliitto ja SDP). Lisäksi lausuntoja antoivat esimerkiksi Kuluttajaliitto, Vegaaniliitto, Suomen eläinlääkäriliitto, Suomen islamilainen neuvosto ja Yhteiskunnallisen ja kulttuurisen eläintutkimuksen seura.

Jotta tutkimukseni lukijat saisivat selkeän kuvan siitä, millainen aineistoni on, esittelen seuraavaksi kaksi esimerkkiä aineistostani. Ensimmäinen esimerkki on yksityishenkilön antama lausunto, jossa vedotaan ekologian maailmaan vetoamalla eläinten itseisarvoon ja

hyvinvointiin. Toinen esimerkki on ote järjestön antamasta lausunnosta, jossa vedotaan teollisuuden maailmaan vetoamalla tieteelliseen tietoon.

”Lakiin on kirjattava maininta eläinten itseisarvosta, ja mahdollisuuden lajityypillisten käyttäytymistarpeiden toteuttamiseen tulee olla lain muotoiluja ohjaava periaate. Näin ollen lakiin on kirjattava esimerkiksi porsitushäkkien ja parsinavettojen kieltö. Lailla on myös turvattava kaikkien eläinten oikeus jatkuvaan vedensaantiin.” (Yksityishenkilö)

”Edellinen eläinsuojelulaki on kahdenkymmenen vuoden takaa. Tässä ajassa eläimiä ja niiden olemusta koskevan tieteellisen tiedon määrä on kasvanut valtavasti. Kesällä 2012 joukko neurotieteilijöitä julkaisi Cambridgen julistuksen tietoisuudesta (1) (The Cambridge Declaration on Consciousness). Tieteilijät esittivät maailmalle teesin, jonka mukaan muiden eläinten – nisäkkäiden, lintujen ja monien muiden lajiryhmien, kuten mustekalojen – tunnekokemukset syntyvät samoin kuin ihmisten, ja myös nuo eläimet ovat tietoisia, kokevia yksilöitä. Voimme siis puhua evolutiivisesti yhteneväisestä kokemuksellisuuden tunteesta ja tietoisuudesta.” (Järjestö)

5.2 Julkisen oikeuttamisen analyysi

Luhtakallio ja Ylä-Anttila (2011) ovat kehittäneet oikeuttamisen maailmojen pohjalta julkisten kiistojen tutkimiseen tarkoitettun analyysimenetelmän, julkisen oikeuttamisen analyysin (JOA). JOA antaa työkalut, joiden avulla Boltanskin ja Thévenot’n oikeuttamisteorian oikeuttamisen maailmoja voidaan käyttää julkisissa teksteissä käytävien kiistojen analysoimiseen (Lonkila ym. 2019). JOA:n avulla voidaan tutkia sitä, miten keskusteluissa esiintyviä väitteitä oikeutetaan, yhdistellään ja käytetään kiistakumppaneiden oikeutusten kiistämiseen ja kritisoimiseen. JOA:n avulla voidaan myös yhdistää kvantitatiivista luokittelua kvalitatiiviseen tekstianalyysiin. JOA:n kohteeksi voidaan periaatteessa ottaa mikä tahansa julkinen kiista, jossa kiistan osapuolet tuovat kantojaan esiin ja pyrkivät vaikuttamaan toisiinsa. JOA käsittelee nimensä mukaisesti nimenomaan julkisia kiistoja, ja Luhtakallion ja Ylä-Anttilan mukaan se, että väkivallattomia kiistoja ja yhteiselon ongelmia ratkotaan julkisesti, on edellytys demokratian toteutumiselle. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 34–35, 38.)

Luhtakallion ja Ylä-Anttilan tarkoituksena on ollut kehittää metodologisia välineitä, joiden avulla voidaan tutkia oikeudenmukaisuudesta ja yhteisestä hyvästä käytäviä julkisia kiistoja erityisesti vertailevan sosiologian näkökulmasta. Jotta voidaan analysoida yhteiskunnallisia kiistoja ja ymmärtää esimerkiksi globaaleja kiistoja, tarvitaan vertailevaa

sosiologiaa. Vertailevan sosiologian avulla voidaan tarkastella esimerkiksi sitä, millaisia muotoja sama keskustelunaihe saa erilaisissa poliittisissa kulttuureissa ja millaiset moraaliset argumentit ovat vallitsevia missäkin poliittisessa kulttuurissa. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 35.) Se, että oikeuttamisen maailmoja on rajattu määrää, helpottaa sekä eri poliittisten kulttuurien välistä että yhden poliittisen kulttuurin sisäistä vertailua (Lonkila ym. 2019).

JOA pohjautuu oikeuttamisteorian lisäksi myös poliittisten vaateiden analyysiin (*Political Claims Analysis*), jolta se lainaa koodausperiaatteita ja teknisiä käsitteitä (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 35). Poliittisten vaateiden analyysi on Ruud Koopmansin ja Paul Stathamien (1999) kehittämä analyysimenetelmä, jonka avulla voidaan analysoida erilaisten toimijoiden – esimerkiksi organisaatioiden ja kansalaisyhteiskuntien – esittämiä vaateita. JOA syventää poliittisten vaateiden analyysiä keskittymällä ennen kaikkea moraalisiin argumentteihin (Lonkila ym. 2019).

Luhtakallion ja Ylä-Anttilan mukaan perinteinen sosiologinen kehyksiä etsivä tekstianalyysi jättää usein moraalikategorioihin perustuvat väitteet liian vähälle huomiolle. Silloin, kun moraaliiin kiinnitetään huomiota, se rajataan usein esimerkiksi uskontoon liittyväksi kategoriaksi. JOA eroaa perinteisestä kehystämisestä, sillä JOA on kiinnostunut nimenomaan moraalikategorioista. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2016.) JOA tekee poliittisten kiistojen osapuolten toimintaa ohjaavat moraaliset periaatteet näkyviksi ja valottaa yhteiskuntien moraalista konstituutiota. JOA mahdollistaa esimerkiksi sen, että objektiivisena totuutena esitettävän talouspuheen poliittinen luonne voidaan tehdä näkyväksi analysoimalla talouspuheen moraalisuutta. (Lonkila ym. 2019.)

Poliittisten vaateiden analyysistä lainatun perusajatuksen mukaisesti JOA:n perusyksikkö on vaade (*claim*), jolla tarkoitetaan julkisuudessa suoritettua tekoa. Vaade voidaan esittää esimerkiksi kirjoittamalla yleisönosastoon, antamalla lausunto tai järjestämällä mielenosoitus. (Lonkila ym. 2019.) Tässä tutkimuksessa vaateita ovat eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen annetut lausunnot.

JOA:n avulla voidaan koodata ainakin kolme erilaista oikeutukseen liittyvää muuttujaa. Ensinnäkin voidaan katsoa, vedotaanko argumenteissa yhteen tai useampaan oikeuttamisen maailmaan. Joissain argumenteissa ei vedota mihinkään oikeuttamisen maailmaan, mutta usein yhdessä argumentissa vedotaan useampaan kuin yhteen oikeuttamisen maailmaan.

Toiseksi voidaan katsoa, esiintyvätkö oikeuttamisen maailmat argumenteissa positiivisessa vai negatiivisessa valossa. Kolmanneksi voidaan etsiä argumenteista eri oikeutusten yhdistelmiä. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 39.) Tässä tutkimuksessa keskityn ensimmäiseen ja kolmanteen kohtaan, eli katson, vedotaanko argumenteissa oikeuttamisen maailmoihin ja etsin argumenteista oikeutusten yhdistelmiä.

Argumenttien luokittelu seitsemän oikeuttamisen maailman mukaan saattaa vaikuttaa ensi silmäyksellä melko staattiselta analyysitavalta. Vakiintuneesta analyysikehikosta liikkeelle lähteminen kuitenkin mahdollistaa esimerkiksi eri maiden ja eri keskustelujen välisten vertailujen tekemisen. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 45.) Oikeuttamisen maailmat siis tarjoavat analyysin tekemiselle selkeämmän lähtökohdan kuin esimerkiksi goffmanilaiset kehykset, joita aineistosta voi nousta lähes loputon määrä (Lonkila ym. 2019). Mahdollisuus jakaa ja yhdistellä oikeuttamisen maailmoja tekee oikeuttamisanalyysistä myös varsin joustavan työkalun. Luhtakallion ja Ylä-Anttilan mukaan juuri eri maailmojen toisiinsa suhteuttavat argumentit ovatkin oikeuttamisanalyysissä kaikkein mielenkiintoisinta. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 38, 45).

On syytä huomioida, että oikeuttamisen maailmojen väliset rajat ovat paikoittain melko häilyviä. Tällä tarkoitan sitä, että aina ei ole täysin selvää, mihin oikeuttamisen maailmaan argumenteissa vedotaan. Varsinkin sellaisia rajatapauksia, joiden kohdalla pohdin, vedotaanko kyseisissä argumenteissa mihinkään oikeuttamisen maailmaan, tuli tätä tutkimusta tehdessä useampi vastaan. Vakiintuneen analyysikehikon käyttäminen ei siis missään nimessä säästänyt tutkimustani tulkinnallisuudesta – enkä sitä olettanutkaan. Tutkimukseni johdannossa kerroin syitä sille, miksi valitsin tutkimuskohteeksi tuotantoeläimet eläinsuojelulain uudistuksessa. Vaikka aihe on kiinnostanut minua pitkään ja vaikka minulla on aiheeseen liittyviä mielipiteitä, tutkimuksessani olen pyrkinyt tarkastelemaan aihetta niin objektiivisesti kuin mahdollista.

5.2.2 Oikeuttamisverkostot

Luhtakallio, Ylä-Anttila ja Lonkila ovat kehittäneet oikeuttamisteorian ja JOA:n pohjalta oikeuttamisverkostanalyysin, joka mahdollistaa sen, että JOA:n avulla koodattu aineisto voidaan esittää verkoston muodossa. Kun JOA keskittyy ennen kaikkea oikeuttamisargumenttien yleisyyteen, oikeuttamisverkostanalyysi ottaa huomioon myös maailmojen väliset suhteet. Oikeuttamisverkostanalyysillä tehdyt oikeuttamisverkostot

kuvaavat moraalisen oikeuttamisen kulttuuria visuaalisessa ja helposti ymmärrettävässä muodossa. Verkostojen visuaalisuus ja havainnollisuus ovatkin oikeuttamisverkostoanalyysin vahvuuksia. (Lonkila ym. 2019.)

Lonkilan ym. esittelemässä oikeuttamisverkostossa solmujen koko kuvaa sitä, kuinka usein oikeuttamisen maailmoihin vedotaan aineistossa. Solmujen välisten linkkien vahvuus taas kuvaa sitä, kuinka usein kahteen maailmaan vedotaan samanaikaisesti. Nämä eivät kuitenkaan ole ainoat asiat, joita oikeuttamisverkostojen avulla voidaan kuvata, sillä oikeuttamisverkostoja on mahdollista kehittää edelleen moneen suuntaan. Solmujen väliin voidaan esimerkiksi lisätä nuolia kuvaamaan kritiikkejä. Tällöin nuolen vahvuus kuvaa kritiikin useutta ja nuolen suunta kritiikin suuntaa. (Lonkila ym. 2019.)

Tässä tutkimuksessa muokkaan Lonkilan ym. esittelemää oikeuttamisverkostoa tähän tutkimukseen sopivammaksi. Kehitän oikeuttamisverkostoa Lonkilan ym. ehdottamalla tavalla, eli lisään verkostoon solmujen väliset nuolet kuvaamaan kritiikkejä. Solmujen väliset linkit sen sijaan jätän pois verkostosta, sillä en keskity tässä tutkimuksessa siihen, kuinka usein eri maailmoihin vedotaan samanaikaisesti. Esittelen oikeuttamisverkoston kuvion muodossa tutkimukseni analyysiosiossa (ks. lukua 6.2).

Aineistoni koostuu siis eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen annetuista lausunnoista, ja menetelmäni on julkisen oikeuttamisen analyysi. JOA:n lisäksi käytän tutkimuksessani myös oikeuttamisverkostoanalyysiä, jonka avulla toteutan oikeuttamisverkoston. Seuraavaksi siirryn aineiston ja menetelmän parista tutkimukseni analyysiosioon.

6 AINEISTON ANALYYSI

Tämä luku on tutkimukseni varsinainen analyysiluku. Keskityn analyysissäni pääasiassa ekologian, teollisuuden, kansalaisuuden ja markkinoiden maailmoihin, sillä aineistossani vedotaan useimmin kyseisiin maailmoihin. Tässä luvussa käsittelen ensin sitä, miten aineistossani vedotaan oikeuttamisen maailmoihin, minkä jälkeen siirryn käsittelemään aineistossani esiintyviä kritiikkejä ja syy-seuraussuhteita.

6.1 Oikeuttamisen maailmat aineistossa

Kuten mainitsin luvussa 5.1, aineistoni koostuu 108 kappaleesta yleisiä kommentteja. Useimmin aineistossani vedotaan ekologian maailmaan (90 lausunnossa, eli 83 % lausuntoja). Toiseksi useimmin aineistossani vedotaan teollisuuden maailmaan (49 lausunnossa, eli 45 % lausuntoja). Lähes yhtä usein kuin teollisuuden maailmaan, aineistossani vedotaan kansalaisuuden maailmaan (47 lausunnossa, eli 44 % lausuntoja). Seuraavaksi useimmin aineistossani vedotaan markkinoiden maailmaan (28 lausunnossa, eli 26 % lausuntoja). Maineeseen ja kodin maailmoihin vedotaan kumpaankin vain kahdessa lausunnossa, eli kahdessa prosentissa lausuntoja. Inspiraation maailmaan taas vedotaan ainoastaan yhdessä lausunnossa, eli yhdessä prosentissa lausuntoja. (Taulukko 1.)

Taulukossa 1 Lausunnot-sarake kertoo, kuinka monessa lausunnossa kuhunkin maailmaan vedotaan. Prosenttisarake taas kertoo, kuinka monessa prosentissa lausuntoja kuhunkin maailmaan vedotaan. Koska usein yhdessä lausunnossa vedotaan useampaan kuin yhteen maailmaan, maailmoihin vetoamisten yhteenlaskettu lukumäärä on suurempi kuin analysoimieni lausuntojen lukumäärä. Samasta syystä myös prosenttien yhteenlaskettu summa on enemmän kuin 100. (Taulukko 1.)

TAULUKKO 1. Oikeuttamisen maailmoihin vetoavien lausuntojen lukumäärä ja prosentuaalinen osuus.

Maailma	Lausunnot	%
Ekologia	90	83
Teollisuus	49	45
Kansalaisuus	47	44
Markkinat	28	26
Maine	2	2
Koti	2	2
Inspiraatio	1	1

Analysoimissani lausunnoissa vedotaan siis pääasiassa neljään oikeuttamisen maailmaan: ekologian, teollisuuden, kansalaisuuden ja markkinoiden maailmoihin. Kodin, inspiraation ja maineen maailmoihin aineistossa vedotaan vain harvoin. Tästä johtuen keskityn tutkimuksessani tästä eteenpäin siihen, miten aineistossa vedotaan markkinoiden, teollisuuden, kansalaisuuden ja ekologian maailmoihin ja jätän muut kolme maailmaa analyysin ulkopuolelle. Kun rajaan kodin, inspiraation ja maineen maailmat analyysin ulkopuolelle, neljän aineistossa useimmin esiintyvän maailman tarkastelulle jää enemmän tilaa.

Seuraavaksi esittelen kolme aineistoesimerkkiä, joissa vedotaan *markkinoiden* maailmaan. Ensimmäisessä argumentissa vedotaan siihen, että halal-teurastuksen kieltäminen aiheuttaisi huomattavaa taloudellista haittaa suomalaisille tuottajille. Toisessa argumentissa vedotaan siihen, että veganismiin siirtyminen hyödyttäisi suomalaista liiketoimintaa ja elintarvikkeiden vientiä. Kolmannessa argumentissa vedotaan siihen, että yritystoiminnan mahdollistamiseksi byrokratiaa tulisi keventää.

”Se samalla johtaisi siihen, että lihantuonti olisi ainoa keino saada muslimille sallittua lihaa ja estäisi suomalaisten tuottajien mahdollisuuden toimia Halal-teurastetun lihan ja eläintuotteiden viejinä ulkomaille. Mainittakoon, että tämä on miljardien eurojen liiketoimintaa.” (Järjestö)

”Siirtymä veganismiin tuo mukanaan uusia taloudellisia mahdollisuuksia suomalaiselle liiketoiminnalle ja elintarvikkeiden vientiin.” (Yksityishenkilö)

”Byrokratian keventäminen varsinkin koskien pieniä tuottajia on merkittävä asia, jotta jokainen saa yritystoiminnan hyvin pyörimään. Rakennettua oman työn ja ammatin.” (Yksityishenkilö)

Alla olevien kahden aineistoesimerkin avulla illustroin sitä, miten *teollisuuden* maailmaan vedotaan analysoimissani lausunnoissa. Molemmissa argumenteissa korostetaan tieteen ja tutkimuksen roolia. Toisessa argumentissa vedotaan lisäksi myös siihen, että eläinten hyvinvoinnin paraneminen parantaa usein tuottavuutta.

”Kaikki tuotantoeläimet ovat nykyluonnontieteen valossa tietoisia, vahvasti tuntevia ja älykkäitä yksilöitä. Tästä huolimatta lakiesitys käsittelee esimerkiksi broilereita ainoastaan raaka-ainemassana.” (Järjestö)

”Tulevan lain tulisi myös määritellä eläintenpidolle uusimpiin tutkimustuloksiin perustuvat minimikriteerit riippumatta taloudellisista kustannuksista. Hyvinvoinnin paraneminen johtaa usein myös parempaan tuottavuuteen.” (Viranomainen)

Alla esittelen kaksi *kansalaisuuden* maailmaan vetoavaa argumenttia. Ensimmäisessä argumentissa vedotaan siihen, että valvonnan tulee perustua lakiin ja olla tasapuolista ja siihen, että eläintenpitäjiä tulee kohdella puolueettomasti ja tasavertaisesti. Toisessa argumentissa vedotaan kansan tahtoon.

”Eläinten hyvinvointilain tulee olla tarpeeksi yksiselitteinen ja selkeä niin pykäliltään kuin perusteluiltaan, jotta lain toteutumisen valvonta on varmasti samankaltaista valvojasta, ajankohdasta ja maantieteellisestä alueesta riippumatta. Lakien tulkintojen tulee olla selkeitä, avoimia ja puolueettomia.” (Järjestö)

”Vaikka laissa on monia hyviä asioita, niin monissa kohdissa on myös haluttu ennemminkin säilyttää nykytila kuin todella uudistaa eläinsuojelulaki sille tasolle, millä kansalaisten enemmistö toivoisi sen olevan.” (Yksityishenkilö)

Alla olevissa kahdessa aineistoesimerkissä vedotaan *ekologian* maailmaan. Näistä ensimmäisessä vedotaan eläintuotannon ympäristövaikutuksiin, kestävään kehitykseen ja ympäristön ja eläinten arvostamiseen. Toisessa taas vedotaan eläinten hyvinvointiin ja itseisarvoon.

”Kaikilla yhteiskunnan tasoilla tulisi modernissa maailmassa ottaa ilmaston muutos ja muut universaalit vaikutukset vakavasti huomioon päätöksenteossa, erityisesti eläinsuojelulain kohdalla. Nykyinen tehotuotantokulttuuri on pitkällä tähtäimellä kestäväntön rasite, joka vain lisää ilmaston muutoksen kiihtymistä. Yhteiskunnallisessa päätöksenteossa tulisikin pyrkiä suuntaamaan tuotantotahoja kestäväan kehityksen aloille, kuten eläintuotantoa kasviperäiseen tuotantoon. Tässä eläinsuojelulakiehdotus epäonnistuu täysin, sillä nykyisten maataloustuottajien asema suojataan, jolloin eläintuotanto saa jatkaa nykyisellään. Käytännössä nykyinen eläinsuojelulaki hyödyttää pääasiassa

tuottajia, mutta eläinten ja ympäristön arvostus jää käytännön tasolla hataraksi.”
(Yksityishenkilö)

”Lain tulee varmistaa eläinten todellinen hyvinvointi, tai laki ei ole eduksi eläimille. Eläimellä on itseisarvo, ja sen pitää näkyä laissa selväsanaisesti.”
(Yksityishenkilö)

Useimmissa aineiston lausunnoissa vedotaan useampaan kuin yhteen oikeuttamisen maailmaan. Usein myös yhdessä lauseessa vedotaan kahteen tai useampaan oikeuttamisen maailmaan. Alla olevassa argumentissa vedotaan samassa lauseessa teollisuuden, ekologian ja markkinoiden maailmoihin.

”Tutkijat ovatkin arvioineet vegaaniruokavalion laskevan kuolleisuutta, kasvihuonepäästöjä ja välillisesti säästävän julkista rahaa enemmän kuin muut ruokavalioskenaariot (5).” (Yksityishenkilö)

Teollisuuden maailma näkyy yllä olevassa argumentissa siinä, että vedotaan tutkijoiden arvioihin ja annetaan lähdeviite sille, mihin argumentti perustuu. Ekologian maailma taas näkyy siinä, että vegaaniruokavalion sanotaan laskevan kasvihuonepäästöjä. Markkinoiden maailma taas näkyy siinä, että vegaaniruokavalion sanotaan säästävän rahaa.

6.2 Kritiikit aineistossa

Kuten mainitsin luvussa 4.2, kritiikki on tilanne, jossa kahden eri maailman yhteisen hyvän kriteerit törmäävät, ja yhden maailman yhteisen hyvän kriteerit kyseenalaistetaan toisesta maailmasta käsin. Kritiikki ei ole aina maailmojen välistä, vaan se voi olla myös yhden maailman sisäistä (ks. lukua 4.2), mutta tässä tutkielmassa keskityn analysoimaan vain maailmojen välisiä kritiikkejä.

Markkinoiden maailmaan kohdistuvaa kritiikkiä esiintyy aineistossa eniten, ja markkinoiden maailmaa kritisoidaan niin ekologian, kansalaisuuden kuin teollisuudenkin maailmasta käsin. Kaikkein useimmin (36 kertaa) markkinoiden maailmaa kritisoidaan ekologian maailmasta käsin. Markkinoiden maailmaa kritisoidaan ekologian maailmasta käsin ennen kaikkea silloin, kun sanotaan, että taloudelliset syyt (markkinoiden maailma) eivät saa olla este eläinten hyvinvoinnille (ekologian maailma).

”Taloudellisten seikkojen on annettu tämän lain valmistelussa mennä eläinten hyvinvoinnin edelle, ja eläinten hyvinvointi uhkaa jäädä tällaisella lakiesityksellä pahoinvoinniksi.” (Järjestö)

”Lakiluonnoksen suurin puute on se, että sen tavoite ei selvästikään ole eläinten hyvinvoinnin ja ihmisten vastuun varmistaminen, vaan tuottajien taloudellinen voitto. Koko lain laatimisen lähtökohta on siis väärä.” (Yksityishenkilö)

”Lain tulisi olla eläinten hyvinvointiin ja eläinten suojeluun keskittyvä laki – ei tuottajien elinkeinon suojeluun keskittyvä laki.” (Yksityishenkilö)

Lausunnoissa esiintyy vain kaksi argumenttia, joissa ekologian maailmaa kritisoidaan markkinoiden maailmasta käsin. Ekologian maailmaa kritisoidaan markkinoiden maailmasta käsin silloin, kun ollaan huolissaan taloudellisista kustannuksista (markkinoiden maailma), joita eläinten hyvinvoinnin edistämisestä (ekologian maailma) aiheutuu.

”Maakuntauudistuksen tavoitteena olevaa kustannusnousun katkaisemista ja säästöjen hakemista ei saada aikaan, mikäli lakiuudistuksissa lisätään kustannuksia aiheuttavia velvoitteita. Uusia velvoitteita ovat päivystys hyvinvoinnin valvontaan liittyvien kiireellisten tehtävien hoitamiseen sekä löytöeläinten kuljettaminen ja tilastojen pitäminen löytöeläimistä.” (Järjestö)

”Byrokratiaa ei tule enää kiristää. Eläinten hyvinvointi on tärkeä asia, mutta järjestömyyksiin meno vaikeuttaa tilallisen ja tuottajan leivän hankintaa.” (Yksityishenkilö)

Lausunnoissa esiintyy viisi argumenttia, joissa markkinoiden maailmaa kritisoidaan teollisuuden maailmasta käsin. Tällaista kritiikkiä esiintyy silloin, kun taloudellisia intressejä (markkinoiden maailma) kritisoidaan vetoamalla tutkimustietoon (teollisuuden maailma).

”Lakiesityksen vaikutuksia eläinten hyvinvointiin on arvioitu yleisperusteluissa hyvin puutteellisesti saatavilla olevan tutkimustiedon valossa. Tutkimustiedon sivuuttaminen ja elinkeinon intressien korostuminen näkyvät esimerkiksi siinä, että samaa eläinlajia voidaan kohdella hyvin eri tavoin eri käyttömuodoissa (esim. lihantuotantoa ja maidontuotantoa varten pidetyt naudat).” (Järjestö)

”Eläinsuojelulain päivityksenä nykyaikaan ja nykytietoa vastaavaksi lakiehdotus epäonnistuu täysin, koska eläinten hyvinvoinnin sijasta huomioon on otettu lähinnä taloudelliset ja tuotannolliset näkökohdat.” (Järjestö)

Argumentteja, joissa markkinoiden maailmaa kritisoidaan kansalaisuuden maailmasta käsin, esiintyy lausunnoissa kolme kertaa. Tällaista kritiikkiä esiintyy silloin, kun sanotaan, että on tärkeämpää huomioida kansan tahto (kansalaisuuden maailma) kuin taloudelliset intressit (markkinoiden maailma).

”Suomea hallitaan demokraattisesti ja niinpä tulevan lain pohja on rakennettava kansalaisten ylivoimaisen enemmistön toiveista, ei tuottajien vaatimuksia seuraten. On selvää, etteivät nykyisen lain hyväksymät tavat hyötyä eläimistä enää vastaa kansan näkemyksiä.” (Yksityishenkilö)

”Eläinsuojelulain uudistuksessa on nykyisessä muodossaan kuunneltu lähinnä vain hallitusta lähellä olevia eturyhmiä ja tuottajia, ei eläinsuojelu- ja oikeusjärjestöjä tai kansalaisten toiveita.” (Järjestö)

Lausunnoissa esiintyy vain yksi argumentti, jossa teollisuuden maailmaa kritisoidaan ekologian maailmasta käsin. Teollisuuden maailmaa kritisoidaan ekologian maailmasta käsin silloin, kun sanotaan, ettei tuotannon tehokkuus (teollisuuden maailma) saa mennä eläinten hyvinvoinnin (ekologian maailma) edelle.

”Lain kirjaimen pitäisi selkeästi olla eläimen asiaa ajava, silloin tuotannon tehokkuus eläinten hyvinvoinnin kustannuksella pitäisi ehdottomasti pystyä kieltämään.” (Yksityishenkilö)

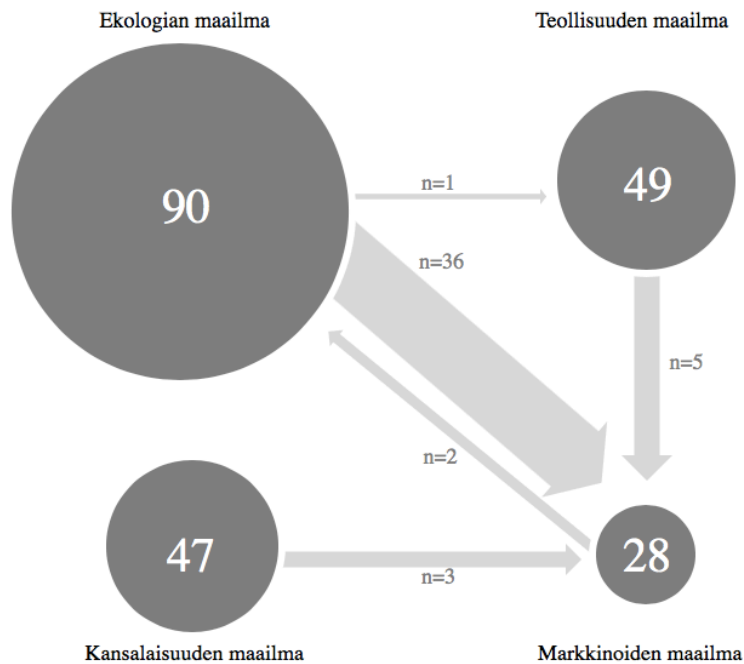
Markkinoiden maailmaa kritisoidaan joissain lausunnoissa useammasta kuin yhdestä maailmasta käsin. Joskus jopa yhdessä lauseessa kritisoidaan markkinoiden maailmaa useammasta maailmasta käsin. Seuraavaksi esittelen argumentin, jossa taloudellisia intressejä (markkinoiden maailma) kritisoidaan vetoamalla kansalaisten mielipiteisiin (kansalaisuuden maailma), eläinten hyvinvointiin (ekologian maailma), tutkimustietoon ja asiantuntijoiden mielipiteisiin (teollisuuden maailma).

”Tällä lailla on hyvin vähän tekemistä eläinten hyvinvoinnin kanssa, sitäkin enemmän talouden ja nykyisen kaltaisen eläintuotannon ja muun eläinten hyväksikäytön jatkumisen varmistamisen kanssa. Vaikuttaa kovasti siltä, että tämän lain valmistelussa on kuunneltu vain eläintuottajien edustajia. Tutkimustieto eläinten hyvinvoinnista, aidosti eläinten hyvinvoinnista kiinnostuneiden kansalaisten ja eläinten hyvinvoinnin asiantuntijoiden mielipiteet sekä kaikkein tärkein, eläimet itse, on jätetty syrjään.” (Yksityishenkilö)

Seuraavaksi esittelen oikeuttamisverkoston, jonka on tarkoitus havainnollistaa maailmojen välisiä kritiikkejä ja sitä, kuinka usein mihinkin maailmaan vedotaan. Solmut kuvaavat oikeuttamisen maailmoja ja nuolet maailmojen välisiä kritiikkejä. Solmun koko kertoo sen,

kuinka usein kyseiseen maailmaan vedotaan. Nuolen suunta kertoo kritiikin suunnan ja nuolen vahvuus kritiikin useuden. (Kuvio 1.)

Kuvio 1 kertoo, että ekologian maailmaan vedotaan analysoimissani lausunnoissa 90 kertaa, teollisuuden maailmaan 49 kertaa, kansalaisuuden maailmaan 47 kertaa ja markkinoiden maailmaan 28 kertaa. Kuvio kertoo myös, että markkinoiden maailmaa kritisoidaan ekologian maailmasta 36 kertaa, teollisuuden maailmasta viisi kertaa ja kansalaisuuden maailmasta kolme kertaa ja että ekologian maailmaa kritisoidaan markkinoiden maailmasta kaksi kertaa ja teollisuuden maailmaa ekologian maailmasta kerran. Kuviossa havainnollistuu oikeuttamisverkostoaalyysin vahvuus: yhdellä vilkaisulla voidaan nähdä, kuinka usein mihinkin oikeuttamisen maailmaan vedotaan ja kuinka usein mitäkin kritiikkiä esiintyy. (Kuvio 1.)

KUVIO 1. Oikeuttamisen maailmoihin vetoavien lausuntojen ja oikeuttamisen maailmojen välisten kritiikkien lukumäärät oikeuttamisverkostossa.

6.3 Syy-seuraussuhteet aineistossa

Kuten mainitsin luvussa 4.2, Boltanski ja Thévenot käsittelevät maailmojen välisistä suhteista lähinnä kritiikkiä ja kompromissia. Kritiikin ja kompromissin lisäksi voidaan kuitenkin erottaa myös muita maailmojen välisiä suhteita. Luhtakallio ja Ylä-Anttila

täydentävät oikeuttamisteoriaa tunnistamalla myös maailmojen välisiä syy-seuraussuhteita. Silloin, kun sanotaan, että yhden maailman yhteinen hyvä johtaa jonkin toisen maailman yhteiseen hyvään, vedotaan kahden maailman väliseen syy-seuraussuhteeseen. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2016.)

Seitsemässä lausunnossa esiintyy syy-seuraussuhde ekologian maailman ja markkinoiden maailman välillä. Tällaisesta syy-seuraussuhteesta on kyse esimerkiksi siinä, kun sanotaan, että tuotteiden laadukkuus on Suomen vahvuus kansainvälisessä kilpailussa (markkinoiden maailma) ja että eläinten hyvinvointi (ekologian maailma) lisää eläinperäisten tuotteiden laadukkuutta. Ekologian maailman ja markkinoiden maailman välisestä syy-seuraussuhteesta on kyse myös siinä, kun sanotaan, että eläinten hyvinvoinnista huolehtiminen (ekologian maailma) auttaa suomalaista elintarviketuotantoa säilyttämään kilpailukykyä (markkinoiden maailma).

”Eläinten hyvinvointi osana tuotteen laatua on korostunut. Suomen valtti kansainvälisessä kilpailussa on tuotteen laatu. Mikäli laissa eläinten hyvinvoinnista ilmaistaisiin selkeästi tahto luopua tulevaisuudessa (siirtymäsäädöksin) porsitushäkeistä ja parsinavetoista, kuten esitetään luovuttavaksi muiden kuin maidontuotantoon käytettävien lehmien ja hiehojen parsikasvatuksesta sekä emakkojen ja ensikkojen tiineytshäkeistä, olisi se selkeä viesti siitä, että Suomella on hyvän eläinterveyden lisäksi tavoite pysyä mukana kansainvälisessä laadukkaiden eläintuotteiden kilpailussa kaikkien eläimen hyvinvoinnin osa-alueiden (terveys, ruokinta, elinolosuhteet ja käyttäytyminen) osalta.” (Yksityishenkilö)

”Korkea hyvinvoinnin taso on osa laadukasta ja eettistä suomalaista elintarviketuotantoa, minkä vuoksi meillä ei voida jäädä jälkeen samoista markkinoista kilpailevien naapurimaiden kanssa eläinten hyvinvoinnissa. Näin suomalainen tuotanto säilyttää kilpailukykyä tulevaisuudessakin.” (Järjestö)

Toinen lausunnoissa esiintyvä syy-seuraussuhde on ekologian maailman ja teollisuuden maailman välinen syy-seuraussuhde. Ekologian maailman ja teollisuuden maailman välinen syy-seuraussuhde esiintyy lausunnoissa vain kaksi kertaa. Molemmilla kerroilla vedotaan siihen, että eläinten hyvinvointi (ekologian maailma) johtaa parempaan tuottavuuteen (teollisuuden maailma).

”Hyvinvoinnin paraneminen johtaa usein myös parempaan tuottavuuteen.” (Viranomainen)

”Parannukset eläinten hyvinvointiin johtavat useimmiten parempaan tuottavuuteen.” (Järjestö)

Aineistossa siis vedotaan pääasiassa ekologian, teollisuuden, kansalaisuuden ja markkinoiden maailmoin, joista ehdottomasti useimmin vedotaan ekologian maailmaan. Aineistossa esiintyy erilaisia kritiikkejä, mutta suurin osa kritiikeistä kohdistuu kuitenkin markkinoiden maailmaan. Useimmiten markkinoiden maailmaa kritisoidaan ekologian maailmasta käsin. Markkinoiden ja ekologian maailmojen ei kuitenkaan aina nähdä olevan ristiriidassa keskenään, sillä kyseisten maailmojen välillä esiintyy myös syy-seuraussuhteita. Seuraavaksi siirryn tutkimukseni johtopäätös- ja pohdintalukuun, jossa pohdin enemmän tekemiäni havaintoja ja teen johtopäätöksiä niiden pohjalta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA: AMBIVALENSSI

Tämän tutkimuksen tehtävänä on ollut selvittää, miten tuotantoeläinten kohtelua oikeutetaan eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen annetuissa lausunnoissa. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut tarkastella, miten ihmiset oikeuttavat moraalisesti tuotantoeläinten kohtelua. Tässä luvussa teen johtopäätöksiä tutkimukseni pohjalta, käsittelen tutkimuksessani tekemiäni havaintoja ja pohdin näiden havaintojen taustalla olevia syitä. Lisäksi pohdin mahdollisia jatkotutkimuskohteita.

Aloitin tämän tutkielman kuvaamalla ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssia koskevaa keskustelua. Olen tuonut tutkielmassani esiin, että ambivalenssi on voimakkaasti läsnä tämän päivän ihmis-eläinsuhteissa. Olen tuonut esiin myös sen, että ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi on yksi sosiologisen eläintutkimuksen keskeisimmistä tutkimuskohteista. Ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi näkyy myös tämän tutkielman aineiston analyysissä. Aineistoni analyysi osallistuu ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssia koskevaan keskusteluun tarkastelemalla ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssia moraalisosio­logian näkökulmasta.

Aineistossani ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssi näkyy ennen kaikkea markkinoiden maailman ja ekologian maailman kilpailuna. Tuotantoeläimistä halutaan hyötyä taloudellisesti, mutta samaan aikaan niiden hyvinvointia halutaan myös parantaa. Tuotantoeläimiä pidetään taloudellisina resursseina, mutta samanaikaisesti myös itseisarvoisina yksilöinä. Konkreettisesti ambivalenssi näkyy tutkimusaineistossani siinä, että lausunnoissa vedotaan sekä markkinoiden että ekologian maailmoihin ja siinä, että useissa lausunnoissa markkinoiden maailmaa kritisoidaan ekologian maailmasta käsin. Kuten mainitsin luvussa 6.2, kritiikit, joissa markkinoiden maailmaa kritisoidaan ekologian maailmasta käsin, ovat aineistossani useimmin esiintyviä kritiikkejä. Ambivalenssi näkyy tutkimusaineistossani myös siinä, että useissa lausunnoissa sanotaan, että lakiehdotus on sisäisesti ristiriitainen ja että se painottaa taloudellisen voiton tavoittelua, vaikka sen tavoitteena on eläinten hyvinvoinnin parantaminen.

Luvussa 3.3 puhuin ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssin ratkaisuista. Markkinoiden ja ekologian maailman väliseen syy-seuraussuhteeseen vetoaminen voidaan nähdä markkinoiden ja ekologian maailman ambivalenssin ratkaisuyrityksenä. Kun markkinoiden ja ekologian maailman välillä sanotaan olevan syy-seuraussuhde, näiden kahden maailman ei katsota olevan ristiriidassa keskenään. On kuitenkin syytä huomioida, että markkinoiden

ja ekologian maailman väliseen syy-seuraussuhteeseen vedotaan aineistossa vain seitsemän kertaa ja että aineistossa sanotaan myös, että eläinten hyvinvoinnin parantaminen tarkoittaa väistämättä taloudellisia myönnytyksiä. Siitä, miten toimiva ratkaisukeino markkinoiden ja ekologian maailman väliseen syy-seuraussuhteeseen vetoaminen on, voidaan siis olla montaa mieltä.

Ihmis-eläinsuhteiden ambivalenssin lisäksi toinen keskeinen analyysin pohjalta tekemäni johtopäätös on ekologian maailman korostuminen. Aineistossani vedotaan ehdottomasti useimmin ekologian maailmaan. Useimmiten ekologian maailmaan vedotaan aineistossa niin, että vedotaan eläinten hyvinvointiin. Aineistossa siis vaaditaan eläimille parempaa hyvinvointia. Sille, että ekologian maailma ja eläinten hyvinvointi korostuvat aineistossa, on luultavasti useita syitä.

Ekologian maailman ja eläinten hyvinvoinnin korostumisen voidaan nähdä liittyvän ihmis-eläinsuhteiden postmodernisoitumiseen. Franklinin (1999) kuvaamista postmodernissa tapahtuneista ihmis-eläinsuhteiden muutoksista (ks. lukua 3.2) etenkin ihmis-eläinsuhteiden politisoituminen ja lihansyöntiin liittyvien käsitysten muuttuminen näkyvät aineistossa. Ihmis-eläinsuhteiden politisoituminen näkyy aineistossa ennen kaikkea eläinten puolustamisena ja vastuun ottamisena eläinten hyvinvoinnista.

Lihansyöntiin liittyvien käsitysten muuttuminen taas näkyy aineistossa esimerkiksi lihansyönnin negatiivisten puolten ja kasvissyönnin positiivisten puolten esiin tuomisena. Aineistossa kritisoidaan lihansyöntiä ja puolustetaan kasvissyöntiä esimerkiksi vetoamalla tuotantoeläinten hyvinvointiin ja eläinperäisen ruuan terveys- ja ympäristöhaittoihin.

Ekologian maailman ja eläinten hyvinvoinnin korostumista selittää luultavasti myös se, ketkä lausuntoja antoivat. Kuten mainitsin luvussa 5.1, lausunnot eivät edusta kaikkien suomalaisten näkemyksiä. Lausuntomenettely toimii niin, että lausuntopyyntö lähetetään sidosryhmille ja myös julkaistaan, jotta kaikilla kiinnostuneilla olisi mahdollisuus antaa lausunto (Finlex). Vaikka kaikilla kiinnostuneilla oli ainakin periaatteessa mahdollisuus antaa lausunto eläinten hyvinvointia koskevan lakiesityksen luonnokseen, lausuntojen antajat saattoivat kuitenkin valikoitua ainakin jonkin verran sen mukaan, miten tärkeänä he pitävät eläinten hyvinvointia. Toisin sanoen on mahdollista, että ne, jotka pitävät eläinten hyvinvointia erittäin tärkeänä, vastasivat lausuntopyyntöön useammin kuin ne, jotka pitävät eläinten hyvinvointia vähemmän tärkeänä.

Kuten olen maininnut useampaan otteeseen, sosiologista eläintutkimusta tarvitaan lisää. Julkisen oikeuttamisen analyysi sopii hyvin esimerkiksi sanomalehtikirjoituksissa käytävien kiistojen analysoimiseen (Lonkila ym. 2019), joten JOA:n avulla voisi tutkia sanomalehdissä käytävää tuotantoeläimiin liittyvää keskustelua. Myös eläinsuojelulain uudistusta voisi tutkia lisää, sillä hallituksen eron takia eläinsuojelulain uudistaminen on edelleen kesken ja eläinsuojelulain uudistuksesta käytävä keskustelu jatkuu. Esimerkiksi turkiseläimet ja turkistarhaus ovat mahdollisia jatkotutkimuskohteita. Suomen lainsäädännön on sanottu jäävän jälkeen muiden Pohjoismaiden lainsäädännöstä, sillä toisin kuin Suomessa, esimerkiksi Tanskassa kettutarhaus on kielletty ja Ruotsissa se on loppunut tiukentuneiden säädösten takia (Animalia). Myös tutkimusaineistossani kritisoidaan voimakkaasti sitä, ettei turkistarhausta olla kieltämässä eläinsuojelulain uudistuksessa.

Eläinsuojelulain uudistuksen ja turkistarhauksen lisäksi myös esimerkiksi suomalaisten tuotantoeläimiin liittyvät asenteet on mahdollinen jatkotutkimuskohde. Vaikka aihetta on jo tutkittu jonkin verran (ks. lukua 2.2.2), kaikkea ei ole vielä tutkittu. Esimerkiksi eläinasenteiden ja poliittisten mielipiteiden yhteys, eläinasenteissa tapahtuneet muutokset ja eläinasenteiden ja kulutuskäyttäytymisen yhteys ovat aiheita, joita voisi tutkia lisää.

LÄHTEET

Aaltola, Elisa 2004: Eläinten moraalinen arvo. Tampere: Vastapaino.

Aaltola, Elisa 2013: Johdanto: Ihminen, eläin vai molemmat? Teoksessa Elisa Aaltola (toim.): Johdatus eläinfilosofiaan. Helsinki: Gaudeamus, 9–27.

Aaltola, Elisa 2015: Tappava rakkaus: Itsepetos, empatia ja tarkkaavaisuus. Teoksessa Elisa Aaltola & Sami Keto (toim.): Eläimet yhteiskunnassa. Helsinki: Into, 285–310.

Aaltola, Elisa & Keto, Sami 2015: Johdanto: Toislajisena ihmisen maailmassa. Teoksessa Elisa Aaltola & Sami Keto (toim.): Eläimet yhteiskunnassa. Helsinki: Into, 7–14.

Animalia: Tarhauskiellot maailmalla. <https://animalia.fi/turkiselaimet/tarhauskiellot-maailmalla/>. Luettu 28.10.2019.

Anttonen, Taru 2010: Tuotantoyksiköstä yksilöksi: Eläintuotanto ja eläimet politisoituneissa kuluttajakonstruktioissa. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden laitos.

Arovuori, Kyösti; Karikallio, Hanna; Kiviholma, Sanni; Lahti, Rita & Yrjölä, Tapani 2019: PTT-ennuste: Maa- ja elintarviketalous syksy 2019. <http://www.ptt.fi/ennusteet/maa-ja-elintarviketalous.html>. Luettu 5.10.2019.

Autio, Marja 2019: Eläinsuojelulain uudistaminen. https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/elainsuojelulain-uudistaminen.aspx. Luettu 3.8.2019.

Beck, Ulrich 1995: Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash: Nykyajan jäljillä: Refleksiivinen modernisaatio. Kääntänyt Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino, 11–82. (Alkuteos Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order, 1994.)

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1994: Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Kääntänyt Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus. (Alkuteos The Social Construction of Reality, 1966.)

Blouin, David D. 2013: Are Dogs Children, Companions, or Just Animals? Understanding Variations in People's Orientations toward Animals. *Anthrozoös* 26 (2), 279–294.

Bock, Bettina & Huik, Marjolein 2007: Animal welfare: the attitudes and behaviour of European pig farmers. *British Food Journal* 11, 931–944.

Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent 1991: De la justification: Les économies de la grandeur. Paris: Gallimard.

Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent 1999: The Sociology of Critical Capacity. *European Journal of Social Theory* 2:3, 359–377.

Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent 2006: On Justification: Economies of Worth. Kääntänyt Catherine Porter. Princeton, New Jersey: Princeton University Press. (Alkuteos De la justification: Les économies de la grandeur, 1991.)

Bryant, Clifton D. 1979: The Zoological Connection: Animal-Related Human Behavior. *Social Forces* 58, 399–421.

Charles, Nickie 2016: Post-Human Families? Dog-Human Relations in the Domestic Sphere. *Sociological Research Online* 21 (3) 8.

<http://www.socresonline.org.uk/21/3/8.html>. Luettu 8.11.2019.

Deemer, Danielle R. & Lobao, Linda M. 2011: Public Concern with Farm-Animal Welfare: Religion, Politics and Human Disadvantage in the Food Sector. *Rural Sociology* 76 (2), 167–196.

Ellis, Colter 2014: Boundary Labor and the Production of Emotionless Commodities: The Case of Beef Production. *The Sociological Quarterly* 55, 92–118.

Finlex: Lainvalmistelun prosessiopas. <http://lainvalmistelu.finlex.fi>. Luettu 6.10.2019.

Flynn, Clifton P. 2001: Acknowledging the “Zoological Connection”: A Sociological Analysis of Animal Cruelty. *Society & Animals* 9, 71–87.

Franklin, Adrian 1999: *Animals and Modern Cultures: A Sociology of Human-Animal Relations in Modernity*. London: Sage.

Giddens, Anthony 1994: *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.

HE 154/2018. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180154>. Luettu 5.11.2019.

Hobson-West, Pru 2007: Beasts and boundaries: An introduction to animals in sociology, science and society. *Qualitative Sociology Review* 3 (1), 23–41.

Holm, Jens 2001: Ruoka, ympäristö ja oikeudenmukaisuus: Lihantuotannon vaikutukset ympäristöön ja maailman elintarvikehuoltoon. Kääntänyt Helena Telkänranta. Helsinki: Eläinsuojeluliitto Animalia. (Alkuteos Mat miljö rättvisa, 2000.)

Jaaranen, Anni 2018: Koira kiintymyksen ja kulutuksen kohteena: Ihmisen ja koiran suhde kulutuksen kontekstissa. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden laitos.

Kaarlenkaski, Tajja & Ung-Lanki, Sari 2013: Ikkunoita ihmistieteelliseen eläintutkimukseen. *Elore* 1, 7–12.

Karhu, Kaisa 2012: Lihan ja tuotantoeläimen muuttuvat merkitykset mainonnassa 1970–2010-luvuilla. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden laitos.

Kaukio, Leena 2002: Koirat lemmikkieläiminä: Kaupunkikoiran ja koiranomistajan välisen suhteen tarkastelua vuosituhannen vaihteessa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Kauppinen, Tiina 2019: Eläinten hyvinvointilaki jää uusien päättäjien käsiin. <https://www.elaintieto.fi/blogi/elainten-hyvinvointilaki-uusien-paattajien-kasiin>. Luettu 3.8.2019.

Kendall, Holli A.; Lobao, Linda M. & Sharp, Jeff S. 2006: Public Concern with Animal Well-Being: Place, Social Structural Location, and Individual Experience. *Rural Sociology* 71 (3), 399–428.

Kivelä, Mai 2017a: Eläinsuojelulain uudistaminen. Teoksessa Mai Kivelä, Veikka Lahtinen & Laura Uotila (toim.): Uusi eläinlaki. Helsinki: Into, 13–19.

Kivelä, Mai 2017b: Muuttuneet asenteet. Teoksessa Mai Kivelä, Veikka Lahtinen & Laura Uotila (toim.): Uusi eläinlaki. Helsinki: Into, 21–26.

Kivelä, Mai; Lahtinen, Veikka & Uotila, Laura 2017a: Esipuhe. Teoksessa Mai Kivelä, Veikka Lahtinen & Laura Uotila (toim.): Uusi eläinlaki. Helsinki: Into, 7–9.

Kivelä, Mai; Lahtinen, Veikka & Uotila, Laura 2017b: Jälkisanat: Mitä voimme tehdä? Teoksessa Mai Kivelä, Veikka Lahtinen & Laura Uotila (toim.): Uusi eläinlaki. Helsinki: Into, 171–173.

Koopmans, Ruud & Statham, Paul 1999: Political Claims Analysis. Integrating Protest Event and Political Discourse Approaches. *Mobilization* 4 (2), 203–221.

Kupsala, Saara 2007: Eläinten hyvinvointia ja teurastusta koskevat dilemmat: Maatalouseläinten ambivalentti asema. *Maaseudun Uusi Aika* 2, 19–34.

Kupsala, Saara 2010: Ideology or business: Meanings of farm animal welfare in the Finnish Association for Organic Farming. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, sosiologian laitos.

Kupsala, Saara 2019: A Sociological Study of Finnish Attitudes, Perceptions and Meanings regarding Animals in Food Production. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden laitos.

Kupsala, Saara & Tuomivaara, Salla 2004: Sosiologinen eläintutkimus: Eläinten yhteiskunnallinen merkitys sosiologian tutkimuskohteena. *Sociologia* 4, 310–321.

Kupsala, Saara; Jokinen, Pekka; Pohjolainen, Pasi & Vinnari, Markus 2011: Suomalaisten näkemykset tuotantoeläinten hyvinvoinnista. *Maaseudun Uusi Aika* 3, 20–35.

Kupsala, Saara; Jokinen, Pekka & Vinnari, Markus 2013: Who Cares about Farmed Fish? *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* 26 (1), 119–135.

Lafaye, Claudette; Moody, Michael & Thévenot, Laurent 2000: Forms of Valuing Nature: Arguments and Modes of Justification in French and American Environmental Disputes. Teoksessa Michèle Lamont & Laurent Thévenot (toim.): *Rethinking Comparative Cultural Sociology: Repertoires of Evaluation in France and the United States*. Cambridge: Cambridge University Press, 229–272.

Lafaye, Claudette & Thévenot, Laurent 1993: Une justification écologique? Conflits dans l'aménagement de la nature. *Revue française de sociologie* 34:4, 495–524.

Laki eläinsuojelulain muuttamisesta 203/2017. Annettu Helsingissä 7.4.2017.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170203>. Luettu 15.9.2019.

Lausuntopalvelu.fi 2017: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi eläinten hyvinvoinnista.

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=9b7fdc1b-d481-4d04-a398-d2d572dcaf42>. Luettu 27.1.2019.

Lehtonen, Turo-Kimmo & Lonkila, Markku 2008: Laurent Thévenot ja yhteiselon oikeutukset. *Sociologia* 4, 342–346.

Lonkila, Markku; Luhtakallio, Eeva; Ylä-Anttila, Tuomas; Jokivuori, Pertti; Semenov, Alexander 2019: Oikeuttamisen verkostot. *Julkaisematon käsikirjoitus*.

Luhtakallio, Eeva & Ylä-Anttila, Tuomas 2011: Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisenä tutkimusmenetelmänä. *Sociologia* 1, 34–51.

Luhtakallio, Eeva & Ylä-Anttila, Tuomas 2016: Justifications Analysis: Understanding Moral Evaluations in Public Debates. *Sociological Research Online* 21 (4) 4.

<http://www.socresonline.org.uk/21/4/4.html>. Luettu 3.11.2019.

Maa- ja metsätalousministeriö: Eläinsuojelulaista tulee eläinten hyvinvointilaki.

<https://mmm.fi/elainsuojelulaki>. Luettu 4.8.2019.

Maa- ja metsätalousministeriö 2017a: Ehdotus laiksi eläinten hyvinvoinnista keräsi lähes 400 lausuntoa. https://mmm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ehdotus-laiksi-elainten-hyvinvoinnista-kerasi-lahes-400-lausuntoa. Luettu 22.7.2019.

Maa- ja metsätalousministeriö 2017b: Hallituksen esitys laiksi eläinten hyvinvoinnista.

<https://mmm.fi/hanke2?tunnus=MMM049:00/2017>. Luettu 27.1.2019.

Næss, Arne 1973: The Shallow and the Deep, Long-Range Ecological Movement. *Inquiry* 16, 95–100.

Singer, Peter 1991: Oikeutta eläimille. Kääntänyt Helena Tengvall. Porvoo: WSOY. (Alkuteos *Animal Liberation*, 1975.)

Singer, Peter 2013: Kaikki eläimet ovat tasavertaisia. Kääntänyt Johanna Koskinen. Teoksessa Elisa Aaltola (toim.): *Johdatus eläinfilosofiaan*. Helsinki: Gaudeamus, 69–88. (Alkuteksti *All Animals are Equal*, 1974.)

Thévenot, Laurent 2011: Oikeutettavuuden rajat: Yhteiselämää koossapitävät sidokset ja niiden väärinkäyttö. Kääntänyt Veikko Eranti. *Sosiologia* 1, 7–21.

Thomas, Keith 1984: *Man and the Natural World: Changing Attitudes in England 1500–1800*. Harmondsworth: Penguin Books.

Touraine, Alain 1988: *Return of the actor: Social theory in postindustrial society*. Kääntänyt Myrna Godzich. Minneapolis: University of Minnesota Press. (Alkuteos *Le retour de l'acteur: essai de sociologie*, 1984.)

Tovey, Hilary 2003: Theorising Nature and Society in Sociology: The Invisibility of Animals. *Sociologia Ruralis* 43 (3), 196–215.

Tuominen, Miira 2019: Oikeudenmukaisuudesta: Kuka kuuluu sen piiriin? Luentodiat. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Tuomivaara, Salla 2003: Eläimet muuttuvassa yhteiskunnassa: Johdatus ihmisten ja eläinten välisten suhteiden sosiologiaan. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.

Tuomivaara, Salla 2015: Saako ihmistä sanoa eläimeksi? Teoksessa Elisa Aaltola & Sami Keto (toim.): *Eläimet yhteiskunnassa*. Helsinki: Into, 57–73.

Tuomivaara, Salla 2016: Eläimet – luonnon ja yhteiskunnan rajoilla. Teoksessa Jarno Valkonen (toim.): *Ympäristösosiologia*. Jyväskylä: ShoPhi, 115–141.

Tuomivaara, Salla 2018: Searching for the roots of exclusion: Animals in the sociologies of Westermarck and Durkheim. Tampereen yliopisto, sosiologian laitos.

Vilkkä, Leena 1996: Eläinten tietoisuus ja oikeudet: Kettutyttöfilosofiaa ja susietiikkaa. Helsinki: Helsinki University Press.

Wilkie, Rhoda 2005: Sentient commodities and productive paradoxes: the ambiguous nature of human-livestock relations in Northeast Scotland. *Journal of Rural Studies* 21, 213–230.

Ylä-Anttila, Tuomas 2010: *Politiikan paluu: Globalisaatioliike ja julkisuus*. Tampere: Vastapaino.